

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

35E JAARGANG

WOENSDAG 25 JANUARI 1950

No. 1707

COMMISSIE VAN REDACTIE:*Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;**F. de Vries; C. van den Berg (secretaris).**Redacteur-Secretaris: A. de Wit.**Assistent-Redacteur: J. H. Zoon.***COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:***J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;**F. Versichelen.**Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste bladzijde van dit nummer.***INHOUD:**

	Blz.
De artikelen van deze week	63
Sommaire, summaries	63
De Balansen van V.V.R.A. en L.V.V.S door Prof. Mr J. G. Koopmans	64
De financiële aspecten van het Ontwerp van Wet op de Materiële Oorlogsschaden met betrekking tot onroerend goed (II) door Mr J. Brautigam ..	67
De Nederlandse vlag in Italiaanse havens en de vooruitzichten voor de ontwikkeling van de Nederlandse scheepvaartbelangen door A. Giordano	69
De internationale jaarbeurzen in de toekomst door H. F. Tecoz	70
Ingezonden stuk:	
Loondifferentiatie op grond van werkgelegenheidsargumenten door Dr J. E. van Dierendonck met naschrift van de redactie	72
Aantekening:	
De economische toestand van Italië in 1949	74
Internationale notities:	
Consequenties voor Canada van de Anglo-Canadese voedselovereenkomsten	75
De Algerijnse wijnexport	76
Geld- en kapitaalmarkt	76
Grafieken:	
Werkloosheid en werkverruiming in Nederland	77
Statistieken:	
Bankstaten	77
Emissies in 1949	79
Koffieproductie	79
Enge Indevelfers van de	
Industriële productie in België	79
De Kolonpositie van België	79

DEZER DAGEN

veel haken en ogen. De Nederlandse Regering heeft het ontwerp voor de Huurwet 1950 ingediend. Een verhoging der huren van vóór Kerstmis 1949 gebouwde onroerende goederen met 15 pCt wordt voorgesteld. Zo zal de kans worden geopend, dat in Nederland huizen enige respectabiliteit herwinnen.

Maar in het wetsontwerp klinken de zuchten door: „een percentage hetwelk enerzijds niet al te storend werkt op het loon- en prijsniveau”. „Niet al te storend”, zo gaat men de brug der zuchten maar weer op. Waarop als ornament de affaire Lippmann-Rosenthal staat.

Onontkoombare wrijving gelaten tegemoet gaan, zo zag men het ook in West-Berlijn, waar kleine prikkelingen weer blokkade-associaties opriepen. De Amerikanen hadden de hand op een plaats gelegd, waar brandnetels voor het grijpen lagen. Zij hebben zich met de waardige haast, waarmee men een gestoord bijrijest verlaat, teruggetrokken. Zo is men althans, naar vervoerskansen, op het peil van de vertraagde loop gebleven.

Vertraagde loop blijkt nog te euphemistisch te zijn geweest voor de onderhandelingen over het Oostenrijkse vredesverdrag. Na een eindeloze variatie van schijnbare bewegingen zijn deze onderhandelingen thans afgebroken. De Westelijke geallieerden en de Oostenrijkse premier hebben te Moskou voorlopig aan dovemans-deur geklopt: de Russen hebben het nog te druk met het berekenen van de exacte schadevergoedingen.

Wel was daar tijd voor een ander spel van ingewikkelde calculatie. De Chinese communistische Regering heeft de oppositie in Vietnam officieel als regering erkend. Daarmee is in het internationale prikkenspel kennelijk een nieuwe variant geprobeerd, de erkenningszet.

Penibele naslagen van deze inventie zijn er reeds. In de Verenigde Naties wordt de toestand rond de vertegenwoordigers van China's ancien régime steeds pijnlijker. Terwijl het Amerikaanse Departement van Buitenlandse Zaken ineens openlijk is geworden over diplomatieke erkenning van Franco.

In Groot-Brittannië, waar men ook aan erkennings-touwttjes had getrokken, raakt men door deze ontwikkeling met de lijnen in de knoop. Voorlopig echter heeft men het naar binnen te druk: de zucht om de kiezer het zuchten te doen vergeten, tenzij van blijde verwondering, overheerst.

Of zou men, als consument, anders kunnen doen, wanneer de Minister van Voedselvoorziening verklaart: „No government in this country, will ever be able to think only of the producers of food. It must think of the consumers as well”.

Als men aan de producenten denkt, kan dit ook aan consumenten ten goede komen. Zij het dan ook tegenwoordig vooral buitenlandse. De Amerikaanse Regering heeft besloten overschotten aan agrarische producten, uit de markt genomen met regeringssteun, te gaan spuien. „De zolders kraken”.

Welke last, hierdoor wordt verlicht, niet die van de belastingen. President Truman heeft in zijn belastingboodschap aan het Congres een verhoging der totale opbrengst met \$ 1 milliard voorzien. Maar de belasting op in het buitenland belegd kapitaal zal worden verlaagd. De zucht van blijdschap is voor export bestemd.

ASSOCIATIE CASSA

KASSIERSINSTELLING

OPGERICHT IN 1806

VERHUUR VAN SAFELOKETTEN

HEERENGRACHT 179 • AMSTERDAM-C

CURSUSSEN MODERNE BEDRIJFSADMINISTRATIE

IN JANUARI

begint een nieuwe cursus voor:

1. het M.B.A.-examen van de Maatschappij voor Nijverheid en Handel en het Nederlands Instituut voor Efficiency.
2. het M.B.A.-examen van de Nederlandse Associatie voor Practijkexamens.

SECRETARIAAT: POSTBUS 800 - ROTTERDAM

Groothandel

DEZE WEEK:

Welvarend Uruguay

- ★ Iedere week zeer veel nieuwe gevraagde offertes en aanbiedingen van binnen- en buitenland.
- Plaats voor export een aanbieding in de rubriek TRADE OPENINGS.

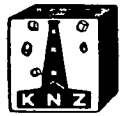
Abonnementsprijs f15.- per jaar

KON. NED. BOEKDRUKKERIJ H. A. M. ROELANTS - SCHIEDAM

ROTTERDAMSCH
BANK

FINANCIERING
VAN IMPORT-
EN EXPORT-
TRANSACTIES

250 VESTIGINGEN
IN NEDERLAND

N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE

Boekelo - Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van
zoutzuur (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

R. Mees & Zoonen

Anno 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

Rotterdam

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen
Amsterdam (alleen Assurantie)

IN DIT BLAD

ADVERTEERT

U

MET SUCCES!!

Fa. A. O. Beuth van
Wickevoort Crommelin
Amsterdam-Z. Tel. 25410
Corns v. d. Lindenstraat 22
Verzekeringadviseurs.

LOD. S. BEUTH

specialist Gezins- en Oude-
dagsverzorging.

Adviezen inzake:

Pensioen-voorzieningen voor
Staf en Personeel.

Organisatie Bedrijfs- en Onder-
nemingspensioenfondsen.

Aanvulling en normalisatie van
bestaande regelingen.

Annonces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer van dezelfde week worden opgenomen.

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK.

Prof. Mr J. G. Koopmans, *De balansen van V.V.R.A. en L.V.V.S.*

Het liquidatie-aanbod van V.V.R.A. en L.V.V.S. heeft tot verschillende reacties aanleiding gegeven. Daarbij is vooral aandacht geschonken aan de juridische aspecten en aan het bepaalde omtrent de fiscale en monetaire blokkering van een deel der te verrichten uitkeringen. Daarentegen is nog weinig aandacht geschonken aan de cijfers omtrent de stand van de beide boedels. Het is echter van belang een duidelijk en objectief beeld te verkrijgen van de stand van activa en passiva in beide boedels. Daarnaast zijn er in de beide circulaires van beheerders verschillende punten ten aanzien waarvan een nadere technische uiteenzetting en verduidelijking niet overbodig schijnen. De bedoeling van dit artikel is in de eerste plaats om tot een zodanige verduidelijking bij te dragen.

Mr J. Brautigam, *De financiële aspecten van het ontwerp van wet op de materiële oorlogsschaden met betrekking tot onroerend goed (II).*

In dit artikel behandelt schr. de bedrijfspanden, toebehorende aan personen of vennootschappen met een belast vermogen van ten hoogste f 500.000. De Minister van Financiën kan de premiereregeling voor deze middelgrote bedrijfspanden, zoals deze in de wet is vastgelegd, zonder meer op zij zetten en naar believen een andere premiereregeling invoeren. En dit alles, omdat de premie volgens art. 72 lid 5 t/m 10 niet aan de bouwkosten-index is gekoppeld, wat logischer en in ieder geval fraaiër geweest zou zijn dan de huidige regeling. Nadat enkele opmerkingen zijn gemaakt over de overige en wel in het bijzonder de grote bedrijfspanden, schenkt schr. nog aandacht aan het verband tussen de bijdrage in de oorlogsschade en verdere rijkssteun enerzijds en de molest-verzekering uitkeringen anderzijds, en aan de mogelijkheid van vervreemding van inschrijvingen in het Grootboek voor de Wederopbouw.

A. Giordano, *De Nederlandse vlag in Italiaanse havens en de vooruitzichten voor de ontwikkeling van de Nederlandse scheepvaartbelangen.*

De Nederlandse scheepvaart in de Italiaanse havens heeft na de oorlog de concurrentie van andere buitenlandse lijnen, die één grote activiteit ontplooiden en de Italiaanse exporteurs meer faciliteiten boden, aan den lijve ondervonden. De Nederlandse scheepvaartpolitiek in Italië behoeft — zoals met een voorbeeld wordt aangetoond — volledige herziening om de kansen, die er voor onze lijnen liggen, te kunnen benutten. Een Italiaans-Nederlandse samenwerking zou voor onze scheepvaartbelangen nog meer bevorderlijk zijn dan uitbreiding der verschepingsgelegenheid met meer moderne Nederlandse tonnage.

H. F. Tecoz, *De internationale jaarbeurzen in de toekomst.*

De schrijver is van mening, dat werkelijk internationale jaarbeurzen nog niet bestaan. De te verwachten economische ontwikkeling eist z.i., dat in Europa — dat intussen federatief zal zijn georganiseerd — enkele zeer grote integraal-„internationale” jaarbeurzen zullen worden gevestigd, die een compleet overzicht van de wereldmarkt bieden. Daarnaast zullen vrij talrijke „nationale” tentoonstelling-jaarbeurzen kunnen blijven bestaan, waarvan de inrichting en werkingssfeer met de thans bestaande jaarbeurzen vrijwel overeenkomt.

SOMMAIRE.

Prof. Mr J. G. Koopmans, *Les balances du V.V.R.A. et de la L.V.V.S.*

Dans le projet de liquidation du V.V.R.A. et de la L.V.V.S. peu d'attention est accordée aux chiffres traduisant la situation des biens inventoriés. L'auteur donne un aperçu clair et objectif de l'actif et du passif de cet inventaire. Il ajoute, en outre, quelques renseignements techniques sur les différents points reproduits dans les deux circulaires des liquidateurs.

Mr J. Brautigam, *Les aspects financiers du projet de loi sur les dommages de guerre par rapport aux immeubles (II).*

L'auteur traite, cette fois-ci, des immeubles destinés aux entreprises moyennes et grandes. Il commente, en outre, le rapport entre la quote-part et les interventions plus larges de l'Etat dans les dommages de guerre d'une part, et les remboursements d'assurances mutuelles contre risques de guerre d'autre part, ainsi que la possibilité du transfert de l'obligation de reconstruire.

A. Giordano, *Le drapeau néerlandais dans les ports italiens et les perspectives du développement des intérêts maritimes néerlandais.*

Pour pouvoir tenir tête à la concurrence des lignes étrangères et pour pouvoir utiliser les possibilités des lignes néerlandaises, la politique maritime néerlandaise en Italie, doit être complètement révisée.

H. F. Tecoz, *Les foires internationales de l'avenir.*

L'auteur est d'avis qu'il n'existe pas encore de foires vraiment internationales. D'après lui l'évolution future de l'économie européenne rendra nécessaire que soient établies en Europe quelques très grandes foires intégralement „internationales”. A côté de ces foires vraiment internationales pourront exister d'assez nombreuses foires-expositions „nationales”.

SUMMARIES.

Prof. Dr J. G. Koopmans, *The balance-sheets of V.V.R.A. and L.V.V.S.*

With regard to the liquidation proposals made by V.V.R.A. and L.V.V.S., little attention has so far been paid to the figures of both estates. The writer presents a clear and objective picture of the assets and liabilities in these estates. In addition, a technical explanation is given of the various points contained in the two circular letters of the above offices.

Dr J. Brautigam, *Financial aspects of the bill governing material war-damage in respect of real estate (II).*

The writer reviews middle-sized and large industrial premises. Moreover attention is paid to the relation between the contribution towards war-damage and further government assistance on the one side and the payments made by the warrisk insurance companies on the other, and also to the possibility of transferring rebuilding commitments.

A. Giordano, *The Netherlands flag in Italian ports and the prospects for the development of Netherlands shipping interests.*

In order to face competition from other foreign steamship lines and to utilize all possibilities, the Netherlands shipping policy in Italy should be fully revised.

H. F. Tecoz, *International trade fairs in the future.*

The author is of opinion that really international fairs do not exist yet. The economic evolution to be expected will make it necessary that in Europe some very large specifically „international” fairs be established. Beside these really international fairs can subsist numerous „national” fairs.

DE BALANSEN VAN V.V.R.A. EN L.V.V.S.

Inleiding.

Het op 12 Januari jl. bekend gemaakte, door beheerders-vereffenaars van de boedels V.V.R.A. (Vermögensverwaltungs- und Renten-Anstalt) en L.V.V.S. (Liquidatie Van Verwaltung Sarphatistraat; ex: Lippmann Rosenthal & Co Sarphatistraat), onder goedkeuring en met garantie van de Staat aan crediteuren dezer lichamen gedane afwikkelingsaanbod ten bedrage van 60, resp. 70 pCt tegen overdracht van bepaalde categorieën rechtsherstelaanspraken aan de Staat, heeft reeds aanstonds tot verschillende reacties, zowel van de zijde van rechtstreeks belanghebbenden als van de pers en van derden, aanleiding gegeven. Daarbij is, in het bijzonder door hen, die op het aanbod critiek hebben uitgeoefend, in eerste instantie vooral aandacht geschonken aan de juridische aspecten hiervan — met name de inbreuk, welke door dit aanbod volgens sommigen zou worden gemaakt op de zgn. „paritas creditorum” — terwijl daarnaast vooral ook het bepaalde omtrent de fiscale en monetaire blokkering van een deel der te verrichten uitkeringen de belangstelling heeft getrokken. Daarentegen is, althans voorzover aan schrijver dezes is gebleken, tot dusver nog betrekkelijk weinig aandacht geschonken aan de gelijktijdig met het aanbod bekend gemaakte cijfers omtrent de stand van de beide boedels, behalve voor zover dit een enkel globaal percentage, alsmede sommige meer in het bijzonder becritiseerde posten uit de vermogensopstellingen betrof.

Voor de lezers van dit weekblad schijnt het mij van belang, in de eerste plaats een duidelijk en objectief beeld te verkrijgen van de stand van activa en passiva in beide boedels, tegen de achtergrond waarvan het gemakkelijker zal zijn zich een oordeel te vormen over de betekenis van de argumenten, die door voor- en tegenstanders van de thans aangeboden regeling reeds zijn en nog zullen worden gebruikt. Daarnaast zijn er in de beide circulaire van beheerders verschillende punten — zowel betrekking hebbende op het aanbod zelf en de betekenis van de staatsgarantie als op de door de Staat verlangde overdracht van rechtsherstelaanspraken (speciaal wat betreft de van deze overdracht uit te zonderen categorieën), voorts over de positie van de zgn. cessie-crediteuren, de rechten van hen, die besluiten het aanbod niet te aanvaarden, en tenslotte ook over de zoëven reeds genoemde blokkeringsvoorschriften — ten aanzien waarvan een nader technische uiteenzetting en verduidelijking niet overbodig schijnt. De bedoeling van dit artikel en van een tweede, dat ik mij voorstel in het volgende nummer van dit blad te doen verschijnen, is in de eerste plaats om tot een zodanige verduidelijking bij te dragen, waarbij derhalve op de min of meer principiële punten van kritiek, welke van andere zijde te berde zijn gebracht, slechts in zoverre zal worden ingegaan, als dit in het kader van deze verduidelijking noodzakelijk of gewenst schijnt. Een „full dress debate” met de opponenten ten aanzien van deze meer principiële punten — waartoe trouwens anderen meer dan schrijver dezes bevoegd zijn — ligt dus te dezer plaatse niet in de bedoeling.

Globaal overzicht van de stand der boedels.

Gelijktijdig met het aan crediteuren gedane aanbod is door de beheerders tevens voor de eerste maal een samenhangend overzicht van de activa en passiva van beide boedels verstrekt, nadat tevoren ten hoogste omtrent enkele afzonderlijke posten min of meer authentieke gegevens bekend waren¹⁾.

¹⁾ Vergelijk hieromtrent onder andere de „Bedrijfseconomische Notities” van de hand van de heren J. Brands en J. C. Brezet in „E.-S.B.” van 9 en 30 Maart 1949.

Dit kon ook nauwelijks anders, aangezien, zoals uit de circulaire van beheerders blijkt, belangrijke delen van de administratie eerst betrekkelijk onlangs gereconstrueerd konden worden. Dat deze reconstructie, zij het na geruime tijd, kon worden tot stand gebracht, moet op zichzelf als een niet geringe prestatie van de beheerders en hun staf van accountants en anderen worden beschouwd. Het onvermijdelijke gevolg van deze lange duur was echter, dat tot voor kort zeer uiteenlopende, dikwijls zelfs fantastische, schattingen omtrent het uiteindelijk mogelijke uitkeringspercentage de ronde deden, waarbij echter veelal het pessimisme overheerste. Eerst de laatste tijd werd geleidelijk hier en daar een tipje van de sluier opgelicht en namen de voorlopig nog onbevestigde geruchten over een mogelijk te verwachten uitkering van 70 pCt bij L.V.V.S. en 60 pCt bij V.V.R.A. geleidelijk toe, totdat omstreeks midden December het vrijwel gelijktijdige mededelingen van de Ministers van Justitie en van Financien in de Memories van Antwoord terzake van hun resp. begrotingshoofdstukken hiervan de officiële bevestiging brachten, zij het ook, dat men voorlopig nog moest gissen welk deel van deze percentages aan „eigen” activa van de boedels en welk deel aan de door de Staat te verlenen garantie moest worden toegeschreven. Op dit laatste punt hebben eerst de beide circulaire van beheerders met bijlagen een volledig inzicht van zaken verschaft.

Dit inzicht wordt echter voor de argeloze lezer — vooral indien deze, zoals de meerderheid der onmiddellijk belanghebbenden, uitsluitend de circulaire inzake L.V.V.S. en niet die betreffende V.V.R.A. in handen heeft gekregen — bemoeilijkt, doordat de beide boedels niet los naast elkaar staan; immers enerzijds is L.V.V.S. de grootste crediteur (voor niet minder dan bijna 44 pCt) in V.V.R.A., en anderzijds vormt de uit dezen hoofde van V.V.R.A. te verkrijgen uitkering ad 60 pCt meer dan 40 pCt van de totale activa van de boedel L.V.V.S. Iedere mee- of tegenval in de boedel V.V.R.A. — daaronder begrepen de door de Staat aan deze boedel verstrekte garantie — is dus niet alleen van betekenis voor de crediteuren van deze boedel zelf, maar ook in belangrijke mate voor die van L.V.V.S. Een gecombineerd overzicht van beide boedels kan om dezelfde reden dan ook niet bestaan uit een eenvoudige optelling van de wederzijdse activa, resp. passiva — vooral van het totale tekort zou men zodoende een vrij sterk overdreven beeld verkrijgen —, maar dient te geschieden in de vorm van een „geconsolideerde” balans, waarin de onderlinge vorderingen en schulden buiten beschouwing zijn gelaten. In het navolgende wordt getracht een zodanige geconsolideerde opstelling, in zo overzichtelijk mogelijke vorm en tot een zo gering mogelijk aantal posten samengevat, te geven, waaraan ter vergelijking voorafgaat een verkorte samenvatting van beide balansen afzonderlijk, corresponderend met de opstelling van beheerders. (Alle bedragen zijn in miljoenen guldens, afgerond tot op f 0,5 miljoen).

A. Officiële opstelling V.V.R.A.

Activa.	Passiva.
Direct realiseerbare activa (kas, deposito's, schatkistpapier en staatsobligaties; posten 1 t/m 5)	Schuld aan L.V.V.S. (posten 16a en 17)
135	110
Diverse activa en debiteuren (posten 6 t/m 8) ..	Overige crediteuren (post 16b)
4	140,5
Vergoeding door de Staat wegens overname van de kampen Westerbork en Vught (post 9)	
5,5	
Buitenlandse effecten en vorderingen (grootdeels op Duitsland; posten 10 t/m 15)	P.M.
Totaal	Totaal
144,5	250,5

Tekort in deze boedel derhalve f 106 miljoen; mogelijk uitkeringspercentage zonder verdere bijdrage van de Staat 144,5 : 250,5 = ca 58 pCt.

B. Officiële opstelling L.V.V.S.

Activa.		Passiva.	
Direct realiseerbare activa (posten 1 t/m 4)	56,5	Concurrente crediteuren (netto; posten 14, 14b, 14c en 14d)	200
Diverse activa en debiteuren (posten 5 en 9)	1,5	Bij: koersverschillen op effecten (post 14a)	28
In Duitsland verloren geraakte staatsobligaties (blijkens de toelichting door de Staat gegarandeerd met inbegrip van rente; post 6)	21,5	Crediteuren wegens zoekgeraakte effecten (post 14c)	12,5
Reeds verstrekte voorschotten aan rekeninghouders (post 7)	8,5	Onbekende crediteuren (post 15)	P.M.
Vorderingen op V.V.R.A. ad nominaal 110 mln gewaardeerd tegen 60 pCt (post 8)	66		
Buitenlandse effecten en vorderingen (posten 10 t/m 12)	P.M.		
	154		
Af:			
Integrale — 100 pCt — crediteuren ¹⁾ (post 13) —	2,5		
Totaal	151,5	Totaal	240,5

¹⁾ Wegens na de bevrijding geïncasseerde coupons, dividenden en lossingen.

Het tekort in deze boedel bedraagt derhalve f 89 miljoen en het uiteindelijk mogelijke uitkeringspercentage zonder bijdrage van de Staat — afgezien van die, welke reeds in de posten 6 en 8²⁾ begrepen is — 151,5 : 240,5 = ca 63 pCt.

Zoals reeds opgemerkt, zou het onjuist zijn uit deze beide deelopstellingen te concluderen, dat het totaal der aanwezige activa f 296 miljoen, dan wel het totaal der passiva f 491 miljoen zou bedragen. In werkelijkheid vertoont een geconsolideerde opstelling van beide lichamen het navolgende beeld:

Activa.		Passiva.	
Direct realiseerbare activa (135 + 56,5)	191,5	Crediteuren V.V.R.A. (exclusief L.V.V.S.)	140,5
Diverse activa en debiteuren 4 + 1,5	5,5	Crediteuren L.V.V.S.	240,5
Vergoeding wegens overname kampen	5,5	Onbekende crediteuren	P.M.
In Duitsland verloren gegaane staatsobligaties ..	21,5		
Voorschotten aan rekeninghouders L.V.V.S. ¹⁾ ..	8,5		
Diverse no.v.urs	P.M.		
Integrale crediteuren L.V.V.S.	2,5		
	230		381

¹⁾ Aangezien de vermogensopstellingen de toestand per 31 December 1948 weergeven — overigens onder de toevoeging, dat de huidige toestand hiervan niet in belangrijke mate afwijkt — komen de eerst in 1949 gedane voorlopige uitkeringen bij V.V.R.A. ter hoogte van 30 pCt der vorderingen in deze boedel in bovenstaande cijfers nog niet tot uitdrukking.

Het totale tekort blijkt derhalve te bedragen f 151 miljoen en het gemiddelde percentage, waarmede de verplichtingen door de activa worden gedekt, 230 : 381 = ruim 60. Dit is derhalve het percentage, dat zonder staatsgarantie — afgezien van die voor de reeds genoemde post staatsobligaties — aanwezig zou zijn; telt men laatstgenoemde post niet mee, dan zouden de activa f 21,5 miljoen geringer en — zie beneden — bovendien de passiva ruim f 10 miljoen hoger zijn, zodat in dat geval het gemiddelde „dekkingspercentage” slechts 208,5 : 391 = ca 53,5 zou bedragen.

In werkelijkheid zal echter, indien alle crediteuren het aanbod zouden aanvaarden, in totaal beschikbaar worden gesteld 60 pCt van f 140,5 miljoen = f 84,5 miljoen voor de crediteuren van V.V.R.A. en 70 pCt van f 240,5 miljoen = f 168,5 miljoen voor die van L.V.V.S., derhalve in totaal f 253 miljoen, of wel f 23 miljoen boven hetgeen aan activa in de beide boedels aanwezig is. Dit is dus het bedrag, dat de Staat — afgezien van de garantie voor de

²⁾ Zonder de garantie voor de V.V.R.A. zou deze post 8 slechts op ca 58 pCt in plaats van op 60 pCt van f 110 miljoen, dus ongeveer f 2,5 miljoen lager, gesteld hebben mogen worden; het totale netto-actief zou in dat geval dus slechts f 149 miljoen, het tekort in deze boedel f 91,5 miljoen, en het mogelijke uitkeringspercentage ca 62 pCt in plaats van 63 pCt hebben bedragen.

meergenoemde staatsobligaties en voor tegenvallers wegens onbekende crediteuren of anderszins — naar verwachting zal hebben bij te passen, waartegenover dan echter als bate voor de Staat het provenu der over te dragen rechtsherstelaanspraken jegens derden zal komen te staan. Van deze extra f 23 miljoen komen uiteindelijk f 3,5 miljoen ten goede aan de V.V.R.A.-crediteuren (exclusief L.V.V.S.) en de overige f 19,5 miljoen aan de L.V.V.S.-crediteuren³⁾.

Herkomst van de activa en oorsprong van het tekort.

Voor velen zal het ongetwijfeld een verrassing zijn te constateren, dat in de beide beruchte Duitse „roofinstituten” nog betrèkkelijk zo grote bedragen aan realiseerbare activa (50 à 60 pCt van de totale passiva) zijn aangetroffen. Een en ander wordt nog te meer geaccentueerd door de mededeling in de circulaire aan de L.V.V.S.-crediteuren, dat boven en behalve deze activa na de bevrijding nog in natura effecten aanwezig waren ter nominale waarde van omstreeks f 128 miljoen, benevens ruim 26.000 stukken zonder nominale waarde en certificaten van ruim 340.000 stuks Amerikaanse shares. (Een waardeberekening van deze effecten kon uiteraard niet worden gegeven, aangezien deze nooit in de boeken van L.V.V.S. verwerkt zijn en aan de rechthebbenden in natura zijn of zullen worden teruggegeven. Blijkens de circulaire heeft deze uitlevering thans voor ca $\frac{1}{3}$ gedeelte plaats gehad). Bovendien is blijkens de toelichting op de balans van L.V.V.S. ook nog buiten de vermogensopstelling gelaten een bedrag ad ruim f 10 miljoen aan individuele crediteuren toebehorende Nederlandse staatsobligaties, welke, evenals de reeds genoemde f 21,5 miljoen, in Duitsland zijn zoekgeraakt, maar ten aanzien waarvan eveneens rekening wordt gehouden met de uiteindelijke afgifte van duplicaten. De staatsgarantie brengt echter mede, dat, ook al zou deze verwachting onverhoopt niet in vervulling kunnen gaan, de Staat in elk geval ook aan de vroegere bezitters van deze effecten, die alsdan voor de waarde van deze stukken eveneens als crediteuren van de boedel zouden moeten worden beschouwd, 70 pCt van deze waarde als uitkering garandeert. De Staat kan deze garantie geven, omdat — alweer blijkens de toelichting op de vermogensopstelling — bij de huidige stand van de effectenregistratie gebleken is, dat de betreffende stukken tot dusver niet door „tegenwoordige bezitters” zijn aangemeld. Intussen is het niet ondenkbaar, dat dit alsnog gebeurt, zodat de Staat dus inderdaad een reëel risico op zich neemt om deze bedragen eventueel tweemaal, resp. 1,7 maal, schuldig te worden.

De hierboven genoemde pakketten staatsobligaties — zowel de f 21 miljoen van de boedel L.V.V.S. zelf als de rond f 10 miljoen toebehorend aan individuele crediteuren — zijn, zoals reeds opgemerkt, naar Duitsland vervoerd en daar (waarschijnlijk eerst na de bevrijding!) materieel zoekgeraakt. Hetzelfde is ook gebeurd met een waarde van rond f 12 miljoen aan andere, voornamelijk originele buitenlandse effecten, die op de zgn. Dolle Dinsdag nog bij V.V.R.A. aanwezig waren en op dat tijdstip, op persoonlijk bevel van Seyss-Inquart, aan een der hogere Duitse ambtenaren hier te lande afgegeven en nadien spoorloos verdwenen zijn. Dit zijn echter de enige — en in verhouding tot het totaal der vermogenswaarden in quaestie betrèkkelijk ondergeschikte — bedragen, waarbij van een directe, materiële „roof” door de Duitsers sprake is geweest. Voor het overige heeft de uitplundering van de Joodse bevolkingsgroep plaats gehad in de meer „fatsoenlijke”, althans naar de uiterlijke vorm de schijn van een zekere legaliteit aannemende, gedaante, waarin de bezetters zich ook op ander gebied zo bekwaam hebben getoond; zozeer zelfs, dat men hiervoor in het intergeallieerde schadevergoedingsjargon van

³⁾ Nl. het verschil tussen de hierboven in de tekst genoemde f 168,5 miljoen en de f 149 miljoen, welke blijkens noot ²⁾ in L.V.V.S. aanwezig zouden zijn, indien de V.V.R.A.-uitkering slechts 58 pCt zou bedragen.

na de oorlog een speciale term — „technical looting” — heeft moeten creëren. In het onderhavige geval nam deze „indirecte roof” de vorm aan van verkoop, gevolgd door creditering op rekening en collectieve „herbelegging” van de opbrengst. Dank zij deze methode was ook een, weliswaar zeer verwarde en ingewikkelde, maar uiteindelijk toch nog vrij nauwkeurig reconstrueerbare administratie van de individuele tegoden aanwezig. Een deel van de bedoelde herbelegging heeft in Nederlandse fondsen — voornamelijk door inschrijving op de in bezettingstijd nieuw uitgegeven staatsleningen — en voor een deel ook in banksaldi plaatsgevonden, en daaraan is het dan ook toe te schrijven, dat er nog een betrekkelijk zo hoog percentage in realiseerbare vorm is aangetroffen. Voor een ander en belangrijk deel heeft de „belegging” echter het karakter gehad van een uitgesproken „Fehlinvestierung”, nl. voor zover het beleggingen in vorderingen op de Duitse Staat (voornamelijk Reichsschatzanweisungen) en andere Duitse overheidsinstanties, resp. op Duitse bankinstellingen (dit laatste echter tot zeer matige bedragen) betrof. Deze „Fehlinvestierungen” vormen de verklaring voor vrijwel het gehele tekort op de balansen van de beide hoedels, dat blijkens de bovenstaande cijfers in totaal rond f 150 miljoen bedraagt.

De Duitse Reichsschatzanweisungen en de betalingen voor de kampen.

De grootste post uit dit tekort wordt gevormd door het reeds genoemde Duitse schatkistpapier, ten bedrage van nominaal RM 98,6 miljoen bij V.V.R.A. en RM 51 miljoen bij L.V.V.S., derhalve tezamen rond RM 150 miljoen of wel (tegen de toenmalige koers, waartegen deze markten verworven zijn) 112,5 miljoen gulden⁴). Deze post vormt een van de meest controversale punten, waartoe de afwikkeling van de hoedels tot dusver aanleiding heeft gegeven. Reeds vroeger in de Tweede Kamer, en thans opnieuw door de woordvoerders van de Joodse belanghebbenden, is nl. het argument gebezigd, dat, hadden de Duitsers deze bedragen niet bij de onderhavige instituten ondergebracht, het bekende markensaldo van De Nederlandsche Bank ten tijde van de bevrijding auto-

matisch zoveel hoger zou zijn geweest en dat, aangezien dit laatste saldo geheel door de Staat voor zijn rekening is genomen, met de onderhavige RM 150 miljoen billikheidshalve hetzelfde had dienen te geschieden. Van dezelfde zijde is gesteld, dat, indien zulks geschied ware, en wanneer de Staat bovendien de hierna te bespreken vergoeding voor de kampen op het door belanghebbenden verlangde hogere bedrag ad ca f 26 miljoen zou hebben gesteld, een uitkering van ca 100 pct althans bij L.V.V.S. mogelijk zou zijn geweest. Geheel juist is deze berekening m.i. niet; in feite zou nl. het percentage ook in dat geval niet meer dan rond 95 hebben kunnen bedragen⁵), maar voor de principiële zijde van de vraag is dit uiteraard van ondergeschikt belang. Zonder uitvoerig in de merites van de zaak zelve te treden, moge hier echter wel in het kort de reden gememoreerd worden, waarom de Staat in feite niet tot een vergoeding van deze aard bereid is; een punt, waarover de circulaires van beheerders wel uiterst sober zijn. De bedoelde reden is m.i., voorzover uit de vroegere ministeriële uitlatingen terzake is af te leiden, deze, dat de Staat in het algemeen slechts bereid is materiële oorlogsschaden — op de voet van het daartoe aanhangige wetsontwerp — te vergoeden, maar niet de schaden, welke door de talloze andere, meer of minder onrechtmatige, handelingen van de bezetter zijn ontstaan, en meer bepaaldelijk niet die, welke hun oorzaak vinden in wanbeheer van door of namens de Duitse instanties aangestelde „Verwalters”. Voor alle schaden van deze aard is uitsluitend de weg van het privaatrechtelijke rechtsherstel, niet daarentegen een beroep op de gemeenschapskas opengesteld. Wanneer van deze algemene richtlijn voor de hoedels V.V.R.A. en/of L.V.V.S. incidenteel zou worden afgeweken, zou dit de Staat, en dus uiteindelijk de belastingbetalers, niet alleen de hier in discussie zijnde f 112,5 miljoen kosten, maar bovendien onoverzienbare consequenties hebben voor tal van andere gevallen, waarin alsdan met — werkelijk of schijnbaar — evenveel recht een vergoeding van overheidswege voor wanbeheer door andere „Verwalters” en dergelijke zou kunnen worden geclaimd.

Van analoge aard — ook hier kan men op grond van de tot dusver gepubliceerde gegevens slechts in termen van waarschijnlijkheid spreken — zijn vermoedelijk de overwegingen, welke de Regering er toe hebben gebracht, om voor de kampen Westerbork en Vught niet de volledige te dezer zake in de boeken van V.V.R.A. voorkomende post (blijkens de gepubliceerde stukken rond f 26 miljoen, in welk bedrag echter naast de bouwkosten ook een post voor de exploitatie van deze kampen, alsmede voor het zgn. „Judenreferat” is begrepen) te vergoeden, maar slechts dat deel hiervan, waarvoor de Staat, wegens de overname dezer kampen na de bevrijding, ingebracht taxatierapporten als werkelijk gebaat kan worden beschouwd, t.w. f 5,6 miljoen. Wat de overige rond f 20 miljoen betreft, waarvoor dus na de bevrijding geen materiële tegenwaarde meer aanwezig was, zijn ook uit de uitgaven, uit dezen hoofde door de „Verwalters” gedaan, in beginsel, evenals de belegging in Reichsschatzanweisungen en andere non-valeurs, als een „Fehlinvestierung” — zij het ook een van, vooral voor de rechtstreeks betrokkenen, zeer bijzondere aard — te beschouwen, en de weigering tot vergoeding van dit meerdere berust dan ook vermoedelijk in wezen op dezelfde overweging, welke hierboven ten aanzien van het Duitse

⁴) De overige bestanddelen van het tekort kunnen op soortgelijke wijze uit de gepubliceerde cijfers (speciaal de bij de P.M.-posten en de verdere onvolwaardige activa vermelde nominale bedragen) worden afgeleid. Hieruit blijkt, dat voor rekening van de vorderingen op diverse Duitse overheidsinstanties en banken komt een bedrag van ruim f 9,5 miljoen, van het verlies op pandbrieven Landelijke Hypotheekbank (aannemende, dat deze à pari verworven zijn) bijna f 2,5 miljoen, van verliezen op diverse debiteuren en activa ca f 1,5 miljoen, van verloren geraakte effecten ca f 13,5 miljoen (ca f 1 miljoen uit eigen bezit van V.V.R.A. en ca f 12,5 miljoen uit bezit van individuele „cliënten”), en ten slotte van de hierna te bespreken uitgaven ter zake van de kampen Westerbork en Vught ruim f 20 miljoen. Tezamen met de hierboven in de tekst genoemde f 112,5 miljoen wegens het Duitse schatkistpapier maakt dit voor de beide hoedels in totaal een bedrag uit van f 159 à f 160 miljoen, d.w.z. f 8 à f 9 miljoen meer dan het eerder berekende totale tekort ad f 151 miljoen. Houdt men bovendien rekening met het feit, dat in laatstgenoemd tekort de in het volgende nummer uitvoeriger te bespreken passiefpost ad f 28 miljoen wegens koersverschillen op effecten begrepen is (waartegenover uiteraard door de hoedels geen activa verworven zijn) dan volgt hieruit de op het eerste gezicht verrassende conclusie, dat een belangrijk gedeelte van de bovengenoemde verliesposten, nl. ten bedrage van niet minder dan f 36 à f 37 miljoen, door baten uit anderen hoede moet zijn goedge maakt. Men kan e.e.a. ook zo uitdrukken, dat, indien alle hierbovengenoemde posten volwaardige activa zouden vertegenwoordigen, en wanneer men tevens aan de passiefzijde de posten wegens verloren geraakte effecten en die wegens koersverschillen zou weglaten, de aldus „gereconstrueerde” geconsolideerde balans een overschot van f 36 à f 37 miljoen zou vertonen, waarvan ruim f 14 miljoen bij V.V.R.A. en ruim f 22 miljoen bij L.V.V.S.; deze voorstelling van zaken, hoewel comptabel eenvoudiger, lijkt m.i. echter wat al te veel op „wishful thinking”, zodat ik aan de eerstgenoemde wijze van verklaring van dit bedrag de voorkeur geef. Hoe dit echter ook zij, in ieder geval volgt uit deze cijfers, dat er tegenover de verliezen ook baten in de orde van grootte van f 35 à f 40 miljoen moeten hebben bestaan, en hierbij kan men bezwaarlijk aan iets anders denken dan aan inkomsten uit rente en revenuen uit effecten, verminderd met de „exploitatiekosten” van de beide „concerns”. Indirect volgt hieruit dus naar mijn mening de belangrijke conclusie, dat de legende, volgens welke de revenuen geheel of vrijwel geheel door de „beheerskosten” zouden zijn opgeslokt, op zijn minst genomen ernstig overdreven is. Integendeel moet men concluderen, dat, zonder een batig saldo van de revenuen boven deze kosten in de orde van grootte van de genoemde rond f 36 miljoen, het bedrag van het totale tekort dienovereenkomstig hoger zou zijn geweest.

⁵) De gezamenlijke activa van de beide hoedels zouden in deze veronderstelling namelijk hebben bedragen f 230 + f 132,5 = f 362,5 miljoen, zodat er in dat geval nog altijd een tekort van in totaal f 18 à f 19 miljoen (vergeleken bij het totaal der passiva ad f 381 miljoen) zou zijn overgebleven. Uiteraard zou er nl. in deze veronderstelling voor de Staat geen aanleiding hebben bestaan om bovendien nog eens een bedrag voor de overname van rechtsherstelanspraken ter beschikking te stellen, aangezien bij een uitkeringspercentage van 95 — waarvan hier veronderstellenderwijze wordt uitgegaan — verreweg de meeste van deze aanspraken nauwelijks meer een reële betekenis gehad zouden hebben (zie hiervoor nader het volgende artikel).

schatkistpapier werd weergegeven. De tekst van de circulaire is echter ook op dit punt vrij sober en het is dus mogelijk, dat hiervoor van overheidswege ook nog andere gronden hebben gegolden.

Terwijl de Regering dus kennelijk niet bereid is gevonden, bepaalde schadeposten aan de boedels te vergoeden, heeft zij aan de andere kant wel een garantie ten laste van de overheidskas willen verstrekken, teneinde een bespoediging van de afwikkeling der boedels mogelijk te maken.

Op de betekenis van deze garantie, evenals op de met het afwikkelingsaanbod verbonden voorwaarden inzake overdracht van rechtsherstelaanspraken, zal in een volgend artikel nader worden ingegaan.

J. G. KOOPMANS.

DE FINANCIËLE ASPECTEN VAN HET ONTWERP VAN WET OP DE MATERIËLE OORLOGSSCHADEN MET BETREKKING TOT ONROEREND GOED.

II¹⁾

ad a. en b. Naast het in het eerste gedeelte van dit artikel voor woningen en courante bedrijfspanden besproken systeem van jaarlijkse rentevergoedingen of renteloze credieten en uitgestelde bijdragen over tien jaar, opent art. 72 de mogelijkheid van een onmiddellijk uit te keren premie in contanten. Voor herbouw bedraagt deze premie 90 pCt van het bedrag waarover men anders rentevergoeding of een renteloos crediet had ontvangen; voor herstel de reeds genoemde percentages van het verschil tussen de herstelkosten en de bijdrage in de oorlogsschade.

Op het eerste gezicht lijkt deze premiereregeling een volkomen afwijking van het zorgvuldig ontwikkelde systeem van subsidiëring gedurende 10 jaar in verband met het rendement en uitkering van een uitgestelde bijdrage eerst na die 10 jaar, wanneer huren en prijzen meer gestabiliseerd zullen zijn dan thans het geval is. In werkelijkheid is er geen verschil tussen dit systeem en een premiereregeling.

Het systeem van op het rendement gebaseerde jaarlijkse bijdragen heeft tot grondslag een wegbelasten door subsidieverlaging van de zeker komende waardeestijging van het nieuwgebouwde onroerend goed tengevolge van algemene huurstijging. Een dergelijke waardeestijging zal echter ook ten deel vallen aan het oude, reeds voor de oorlog bestaande, onroerend goed. Wat gebeurt er met de waardeestijging van dit oude onroerend goed? Het is hier niet de plaats om uitvoerig stil te staan bij de vraag, of algemene huurstijging gepaard moet gaan met een huurbelasting op het oude onroerend goed (al zij terloops opgemerkt, dat een dergelijke huurbelasting een logisch complement zou zijn op de Vermogensaanwasbelasting). Eén ding is echter zeker: subsidieverlaging wegens waardeestijging bij nieuwgebouwd onroerend goed zou schromelijk onbillijk zijn, indien van het oude onroerend goed niet tevens een huurbelasting zou worden geheven. Eigenaren van nieuwgebouwd onroerend goed zouden zich dan immers de baten van de waardeestijging zien ontgaan, die de eigenaren van oud onroerend goed zouden mogen behouden. Zeer lezenswaard zijn de beschouwingen, die Rotterdams burgemeester hierover in de Tweede Kamer heeft gehouden.

Als de Regering dus overgaat tot een premiestelsel, wil dat nog geenszins zeggen, dat zij haar jarenlang gekoesterde voornemen om de waardeestijging van het nieuwgebouwde en door haar gesubsidieerde onroerend goed ten bate van de Schatkist te doen strekken, heeft laten varen. Het wil slechts zeggen, dat eigenaren van nieuwgebouwd onroerend goed bij optredende waardeestijging niet anders

zullen worden behandeld dan eigenaren van oud onroerend goed. En dit mag verheugend worden genoemd.

Intussen is de Regering niet geheel consequent in deze leer. In de eerste plaats is naast het premiestelsel het oude systeem van rentevergoedingen en leningen met rentefaciliteiten gehandhaafd, zulks ter keuze van de getroffene. Op zichzelf is dit weinig bezwaarlijk, doch duidelijker is het systeem van het Wetsontwerp er niet door geworden. In de tweede plaats wordt geen premie gegeven tot het volle bedrag der niet-rendabele bouwkosten maar slechts tot 90 pCt van dit bedrag. Ook dit is weinig bezwaarlijk, mits hiermede rekening wordt gehouden, *indien* t.z.t. tot een huurbelasting zou worden besloten. De korting van 10 pCt zou dan als een soort reeds plaats gehad hebbende voorheffing moeten worden beschouwd. Hetzelfde geldt trouwens voor het met 30 pCt vooruitlopen op de komende algemene huurstijging, hetgeen reeds werd besproken²⁾.

ad c. De derde categorie panden, voor welke herbouw boven de bijdrage in de oorlogsschade in ieder geval steun zal worden verleend zijn de bedrijfspanden, behorende aan personen of vennootschappen („belanghebbenden” zegt het Ontwerp nog al vaag), met een belast vermogen van ten hoogste f 500.000, mits na 5 Mei 1945 met de herbouw of het herstel is begonnen en de bijdrage in de oorlogsschade ten minste f 500 bedraagt. Onder belast vermogen verstaan het zuivere vermogen in 1947 volgens de Wet op de Vermogensbelasting, nadat het is verminderd op voet van art. 10 van die Wet, dan wel het zuivere bedrijfsvermogen volgens het Besluit op de Vermogensbelasting voor het belastingjaar, waarin 1 Januari 1947 valt. Dat het niet baat om ter verkrijging van subsidie strolieden of dochtermaatschappijen naar voren te schuiven, is de strekking van het slot van het 10e lid van art. 72, waarin dit vermogenscriterium wordt geregeld.

De grens van f 500.000 lijkt mij willekeurig. Bovendien past een vermogenscriterium — dat goeddeels op sociale motieven berust — niet in het stelsel van de artt. 71 en 72, dat verder op economische motieven berust. Evenals op vele andere plaatsen blijkt hier, dat een compromis is gesloten tussen vele uiteenlopende meningen.

Ten aanzien van deze categorie bedrijfspanden, welke bij de voorlopige regelingen onbekend was en welke hierna gemakshalve zal worden aangeduid als die der middelgrote bedrijfspanden, is de Regering consequenter in de premieer geweest dan ten opzichte van woningen en courante bedrijfspanden. In artikel 71 — het artikel van de rentevergoedingen en renteloze leningen — wordt deze categorie n.l. niet afzonderlijk genoemd, zodat zij volgens dit artikel slechts voor deze faciliteiten in aanmerking komt, indien „zulks in het algemeen belang is te achten”. In art. 72 — het premie-artikel — wordt echter uitdrukkelijk een *aanspraak* op een premie verleend. Het merkwaardige van deze premie is, dat zij niet is gekoppeld aan het beloop van de bouwkostenindex (zoals art. 8 doet voor de integrale vergoeding), noch aan het rendement (zoals art. 71 doet). Zij is gefixeerd op een percentage van de bouwkosten per 9 Mei 1940 van een vervangend pand. (Er zij op gewezen, dat de bouwkosten per Mei 1940 een hoger bedrag vertegenwoordigen dan de bijdrage in de oorlogsschade voor het verwoeste pand — eveneens naar de prijzen per 9 Mei 1940 —, omdat in de bijdrage een zekere afschrijving is verdisconteerd, afhankelijk van de ouderdom van het pand). Het percentage bedraagt 100 bij een belast vermogen van ten hoogste f 50.000, 40 bij een belast vermogen van precies f 500.000 en een evenredig tussenliggend percentage bij een vermogen tussen f 50.000

²⁾ Blijkens recente uitspraken van de Minister van Wederopbouw en Volkshuisvesting is een premiereregeling binnenkort ook te verwachten voor de particuliere nieuwbouw en voor de woningwetbouw. In het licht van het bovenstaande is dit logisch.

¹⁾ Het eerste gedeelte van dit artikel werd opgenomen in „E.-S.B.” van 18 Januari 1950.

en f 500.000. Merkwaardigerwijze noemt art. 72 lid 7 dit *aflopende* percentage een *toeslag*coëfficiënt. Dat de premie niet aan de bouwkostenindex is gebonden is niet verdedigbaar. Voor de huidige omstandigheden is zij zeker niet hoog; in de toekomst kan zij echter te hoog worden, indien de bouwkosten sterk zouden dalen. De Minister van Financiën stond dit gevaar blijkbaar voor ogen, toen hij (art. 72 lid 5 sub c) zich de bevoegdheid voorbehield voor deze middelgrote bedrijfspanden ingevolge art. 71 algemene regelen te stellen voor credietverlening of toekenning van jaarlijkse bijdragen, in welk geval *geen* aanspraak meer bestaat op een premie. Echter kan die premie, zij het tot een ander bedrag dan de leden 5 t/m 10 van art. 72 voorschrijven, dan toch weer wel gegeven worden via art. 72 lid 1, dat in het algemeen bepaalt, dat credieten (met rentefaciliteiten) en jaarlijkse bijdragen omgezet kunnen worden in premies, indien de rechthebbenden daarom vragen. Maar dan is de Minister van Financiën geheel vrij in het bepalen van de hoogte van het premiebedrag! De zeer ingewikkelde omweg: art. 72 leden 5 t/m 10: aanspraak op een gefixeerde premie — art. 72 lid 5 sub c: als de Minister tenminste geen algemene regels geeft voor credietverlening en toekennning van jaarlijkse bijdragen volgens art. 71 — art. 71 lid 1: credieten en jaarlijkse bijdragen in het algemeen belang volgens de zoëven bedoelde regels — art. 72 lid 1: toch weer een premie, maar nu is de Minister niet meer gebonden aan de normen van de leden 5 t/m 10!, is slechts een, de wetstekst onleesbaar makende, camouflage van het feit, dat de Minister van Financiën de premiereregeling voor de middelgrote bedrijfspanden, zoals deze in de Wet is vastgelegd, zonder meer op zij kan zetten en naar believen een andere premiereregeling kan invoeren. En dit alles, omdat de premie volgens de leden 5 t/m 10 niet aan de bouwkostenindex is gekoppeld, was logischer in en ieder geval heel wat fraaier geweest zou zijn dan de huidige regeling: premie — geen premie — toch een premie, maar minder (of mogen we hopen: meer?).

Naast de drie thans behandelde categoriën resten de overige panden en wel in het bijzonder de grote bedrijfspanden, waarvoor slechts aanvullende steun, krachtens art. 71 lid 1, in de vorm van credieten en jaarlijkse bijdragen met de mogelijkheid van uitgestelde bijdragen over 10 jaar, dan wel, krachtens art. 72 lid 1, in de vorm van een contante premie zal worden gegeven, indien zulks in het algemeen belang is te achten. Een bepaling, die weinig houvast biedt. Van belang hierbij kan echter worden het tweede lid van art. 71 (een door de Regering overgenomen amendement van de Commissie van Voorbereiding), dat in het algemeen belang verklaart de herbouw in een op voorstel van een gemeentebestuur door de Ministers van Financiën en van Wederopbouw en Volkshuisvesting goedgekeurd kernplan, waaronder wordt verstaan dat gedeelte van een goedgekeurd wederopbouwplan, waarvan in het belang van de economische herleving van een bepaalde plaats of een bepaald gebied spoedige verwezenlijking wenselijk is. Weliswaar staat omtrent de mate van steunverlening nog niets vast, indien een kernplan wordt goedgekeurd, doch het beginsel, dat voor verwoeste centra bijzondere steun noodzakelijk is, is in ieder geval in de Wet vastgelegd.

Dat de grote (en ook de middelgrote) bedrijfspanden zo karig worden bedeed moge verdedigd worden — zoals gebruikelijk — door te stellen, dat de bedrijven de geleden schade uit de behaalde conjunctuurwinsten kunnen dekken, niettemin is wel een fel contrast geschapen tussen landbouw en industrie. Voor boerderijen wordt immers, zoals uit de staat op blz. 2 van het Verslag blijkt, méér dan integrale vergoeding gegeven. Het zij de boeren gegund, ar het verschil in vergoeding is wel sprekend, zeker in en land, dat industrialisatie nastreeft.

Verder kunnen worden genoemd kerken, kerkelijke

gebouwen, jeugdgebouwen, verplegingsinrichtingen, monumenten, gebouwen ten behoeve van sociale of culturele zorg e.d., waarvoor reeds bijzondere regelingen gelden of mogen worden verwacht. Deze bijzondere regelingen kunnen worden art. 71 lid 1 j^o art. 72 lid 1 worden geent als op art. 102 lid 2, dat de Minister van Financiën de bevoegdheid geeft een bijzondere bijdrageregeling te treffen voor objecten van openbaar nut of van geestelijk of cultureel belang.

Twee onderwerpen verdienen in het bestek van dit artikel nog aandacht.

In de eerste plaats het verband tussen de bijdrage in de oorlogsschade en verdere rijkssteun enerzijds en de molestverzekeringuitkeringen anderzijds. Gehandhaafd is het beginsel, dat de verzekeraar bevrijd is tot het bedrag der bijdrage in de oorlogsschade naar het prijspeil per 9 Mei 1940. De toeslag volgens artikel 8 (integrale vergoeding) en de uitgestelde of aanvullende bijdrage volgens de artikelen 71 en 72 werken, dus niet bevrijdend. Dit betekent, dat de bijdrage in de oorlogsschade en verdere rijkssteun enerzijds en de molestuitkering, anderzijds tezamen de totale kosten van herbouw of herstel in niet onaanzienlijke mate kunnen te boven gaan. Theoretisch is dit moeilijk te verdedigen, maar iedere andere oplossing zou de afwikkeling van de molestverzekeringen met jaren hebben verlengd. Met deze korte uiteenzetting over de molestverzekeringen wil ik volstaan. Het onderwerp is zeer ingewikkeld en een uitvoerige behandeling zou een afzonderlijk artikel vereisen.

Vervolgens nog een enkel woord over de mogelijkheid van vervreemding van inschrijvingen in het Grootboek voor de Wederopbouw. Deze mogelijkheid van overdracht van herbouwplicht, zoals de vervreemding altijd is genoemd — het Ontwerp van Wet bezigt deze uitdrukking terecht niet meer — blijft bestaan, zij het, dat de Minister van Wederopbouw en Volkshuisvesting hieraan zijn goedkeuring moet hechten, wat evenmin nieuw is. Nu het Ontwerp van Wet blijft vasthouden aan het beginsel, dat herbouwsteun wordt gegeven aan oorlogsslachtoffers en niet aan al diegenen, die — al dan niet oorlogsslachtoffer zijnde — daadwerkelijk tot herbouw overgaan, is deze mogelijkheid van overdracht van veel belang, immers, daardoor blijft aanpassing aan de economische ontwikkeling mogelijk. Vele oorlogsslachtoffers zullen niet tot herbouw overgaan, terwijl anderen zich daartoe juist gedrongen voelen of gedwongen zien. Meer dan 80 pCt van de Rotterdamse winkeliers was in huurpanden gevestigd; de eigenaren van die panden hebben geen behoefte aan herbouw, de winkeliers echter wel aan winkels, die zij óf zelf zullen, moeten bouwen óf zullen moeten huren van niet-oorlogsslachtoffers, die de herbouw ter hand nemen. Deze herbouwers zullen zich van overheidssteun kunnen verzekeren door — om de vertrouwd geraakte uitdrukking te blijven bezigen — herbouwplichten over te nemen.

Een geheel andere weg ware mogelijk en m.i. aanbevelenswaardiger geweest, nl. door de oorlogsslachtoffers schadeloos te stellen volgens de bepalingen van het Ontwerp — dus naar het prijspeil van Mei 1940 of in de gevallen van art. 8 naar vervangingswaarde. — en daarnaast financiële steun te geven aan de herbouwers, onverschillig of deze al dan niet oorlogsslachtoffers zijn, m.a.w. de herbouwsteun niet in de eerste plaats toe te kennen aan de individuele oorlogsslachtoffers maar aan de getroffen plaats of het getroffen gebied als collectiviteit. In de kleine plaatsen en op het platteland moge herbouw door oorlogsslachtoffers gebruikelijk zijn, in de grote stad en met name in Rotterdam is het herbouwende oorlogsslachtoffer — zeker voor zover het courante panden betreft — een spaarzaam voorkomende figuur. Thans moet de herbouwer zich kunstmatig tot oorlogsslachtoffer maken door Grootboekinschrijvingen — „herbouwplichten” — over

te nemen. Ware het niet beter geweest deze kunstmatigheid overboord te werpen en te erkennen, dat het economisch leven ook na 9 Mei 1940 dynamisch is gebleven?

Nu het Ontwerp cenmaal vast heeft gehouden aan het individuele oorlogsslachtoffer en een collectieve inslag bepaald mist — slechts art. 71 lid 2, inzake het boven besproken kernplan heeft een collectieve inslag — besef men, dat de daaruit voortspuitende starheid slechts doorbroken kan worden door aan vervoering van Grootboekinschrijvingen zo min mogelijk beperkende bepalingen in de weg te leggen.

Dat aan dit Ontwerp van Wet, als het straks het Staatsblad zal hebben bereikt, zowel op dit punt als op vele andere punten een uitvoering gegeven worde, welke in de eerste plaats gericht is op de behoeften van de praktijk en welke zich weet los te maken van starre dogmatiek.

Rotterdam.

Mr J. BRAUTIGAM.

DE NEDERLANDSE VLAG IN ITALIAANSE HAVENS EN DE VOORUIT- ZICHTEN VOOR DE ONTWIKKELING VAN DE NEDERLANDSE SCHEEPVAARTBELANGEN¹⁾.

Reeds vóór de tweede wereldoorlog vervulde de Nederlandse koopvaardijvloot een belangrijke rol in de Italiaanse scheepvaart, speciaal wat betreft de maritieme betrekkingen tussen de Italiaanse en de voorbij het Suezkanaal gelegen havens. Feitelijk vervoerde de Nederlandse koopvaardijvloot in 1939 naar en van de Italiaanse havens ca 10 pCt van de Italiaanse invoer uit overzeese gebieden en 5 pCt van de uitvoer naar deze gebieden. Genua is altijd het voornaamste centrum van de Nederlandse koopvaardij-activiteit geweest. De door Nederlandse schepen in de loop van de laatste tien jaren vervoerde hoeveelheden lading bedroegen resp.:

	Invoer	Uitvoer
	(in tonnen)	
1938	170.619	29.071
1939	195.703	28.268
1940	29.166	18.978
1946	38.427	31.006
1947	156.157	35.045
1948	225.960	79.253
1949 (Jan.-Oct.)	180.252	73.075
1949 (Jan.-Oct. op jaarbasis)	216.302	87.690

Het aandeel van de Nederlandse vlag in de Genuese scheepvaart t.o.v. vóór de oorlog is, wat de invoer betreft, aanzienlijk toegenomen, en wat de uitvoer betreft, praktisch gesproken, verdubbeld. Hierbij zij opgemerkt, dat de scheepvaart tussen Italiaanse havens, de havens van India en die van het Verre Oosten, in handen was van de Lloyd Triestino, die, dank zij grote subsidies van de Italiaanse Regering, in staat was speciale diensten te openen op de havens van India en China met het m.s. Victoria en de s.s. Conte Rosso en Conte Verde, en maildiensten naar de Nederlands-Oost Indische havens met vrachtboten van het Barbarigo-type. De activiteit van de Italiaanse lijnen was eveneens gebaseerd op het passagiers- en vrachtovervoer van en naar de Italiaans-Oostafrikaanse havens, vooral na Mussolini's Abessijns avontuur. Voorts waren ook de Duitse en de Japanse lijnen actief. Bovendien ondervond de Nederlandse vlag bij het zich verzekeren van een belangrijk aandeel in de handel tussen Italië en Zuid-Afrika grote moeilijkheden, nadat de Lloyd Triestino, hierbij eveneens gesteund door

de Italiaanse Regering, een dienst had geopend tussen Genua en Kaapstad, via Gibraltar met het s.s. Duilio en het s.s. Giulio Cesare. Tenslotte werd de scheepvaart op de Noordzee-route beheerst door de Sloman Line, die de Italiaanse verschepers het voordeel bood altijd een schip gereed te hebben voor belading in Italiaanse havens:

De oorlog deed dit alles teniet, maar tezelfder tijd heeft de route tussen Italiaanse en Indische havens en havens van het Verre Oosten de aandacht getrokken van een groot aantal buitenlandse lijnen, die vóór de oorlog zelden de Italiaanse havens aanliepen. Van deze lijnen kunnen de volgende worden genoemd:

1. Skandinavische lijnen:

Wilhelmsen Line: schepen naar havens van India, het Verre Oosten en Australië;
Svenska Ostasiatiska: schepen naar havens van India en het Verre Oosten;
A.B. Transatlantic: schepen van Australische havens;

2. Britse lijnen:

Blue Funnel: schepen van en naar havens van India en het Verre Oosten;
P. & O.: schepen van en naar India, China, Japan, en Australië;
Glen Line: schepen van het Verre Oosten; Clan Line: schepen van India en Australië;
British India Navigation Co: schepen van India;

3. Egyptische lijnen:

Alexandria Navigation Co: schepen van en naar India en het Verre Oosten;
Misr Line: schepen naar en van de havens aan de Perzische golf.

Sedert enige tijd participeert de Italiaanse vlag wederom aan het lijnverkeer met Australië, t.w. de Lloyd Triestino met de m.s. Ugolino Vivaldi en Sebastiano Caboto, ieder metende 9.000 B.R.T. en met een snelheid van 18 mijl, en de Flotta Lauro van Napels met de m.s. Surriento en Napoli, elk metende ca 11.000 B.R.T., terwijl de Lloyd Triestino enkele maanden geleden, dank zij E.R.P.-fondsen, aan scheepswerven te Triëst opdracht gaf tot het bouwen van drie, 13.000 B.R.T. metende, motorschepen met een snelheid van 18 mijl voor haar dienst tussen Italië, India en Australië.

De activiteit van buitenlandse lijnen, met name van de Union Castle, de Clan Line, de Ellerman City Line enz., op de route tussen Italië, Oost-Afrika en Zuid-Afrika is eveneens groot, terwijl op de Noordzee-route de plaats van de Sloman-Line, die vóór de oorlog tussen Hamburg en West-Italië voer, en de Deutsche Levant Linie, die een regelmatige dienst onderhield tussen Hamburg en de Adriatische havens, hoofdzakelijk is ingenomen door de Swedish Orient Line, die zich heeft geassocieerd met Cosulich Bros, de bekende Triëster rederij, die haar hoofdkwartier heeft verplaatst van Triëst naar Genua, en aldaar heeft opgericht de Agenzia Marittima Italo-Scandinava, met verschillende filialen elders in Italië, teneinde zich te verzekeren van lading voor België, Nederland, Groot-Brittannië, Duitsland en de Oostzeehavens. Het resultaat van dit initiatief is zodanig, dat Italiaanse exporteurs van vers fruit en verse groenten er zelfs voordeel in zien Zweedse schepen te gebruiken voor het verschepen van vers fruit, zoals pruimen, en verse groenten, zoals bloemkool van Italië naar Engeland.

Het succes van dit buitenlandse initiatief wordt duidelijk geïllustreerd door het feit, dat de deelneming der Britse, Deense, Noorse en Zweedse vlag aan de vaart tussen Italiaanse havens en bepaalde buitenlandse afzetgebieden en vice versa een stijging te zien geeft van 100 à 300 pCt t.o.v. de vooroorlogse.

¹⁾ Vertaald uit de Engelse taal. Red.

De Nederlandse scheepvaart in de Italiaanse wateren heeft de buitenlandse concurrentie aan den lijve ondervonden. Dit is verklaarbaar, indien men bedenkt, dat, terwijl bijvoorbeeld de schepen der Noorse Knutsenlijn varende in de Europa-Centraal-Amerika-Zuid-Pacific-dienst naar Italiaanse havens worden gedirigeerd, de K.N.S.M. zich heeft beperkt tot het adverteren, dat haar schepen van de Italië-Noord-Europa-route lading meenemen voor Centraal-Amerikaanse en Zuid-Pacific havens, met overlading in Nederlandse havens. Een dergelijke opzet is onvoldoende, indien men bedenkt, dat schepen der Spaanse lijnen voor het traject Italië en Centraal-Amerika momenteel 12 dagen nodig hebben, terwijl de reisduur Italië-Nederland met Nederlandse vrachtschepen 6 à 8 dagen vordert en bovendien 10 dagen, zo niet meer, nodig zijn om van de Nederlandse havens uit, Centraal-Amerikaanse havens te bereiken.

Dit voorbeeld, dat met andere kan worden aangevuld, toont de noodzaak aan van een volledige herziening der Nederlandse scheepvaartpolitiek in Italië, zulks temeer, daar speciaal op de route naar India en het Verre Oosten als gevolg van de grotere activiteit van Italiaanse exporteurs op de markten van de Perzische Golf, India en Pakistan, gunstige mogelijkheden voor buitenlandse lijnen aanwezig zijn. Hierbij komt, dat de Italiaanse Regering, gezien de huidige financiële positie, niet de weelde kan veroorloven de Lloyd Triestino te helpen met het doen bouwen van meer dan de bovengenoemde 13.000 B.R.T.-schepen, op zich zelf niet voldoende om een maandelijks dienst tussen Italië, India en Australië te handhaven, terwijl voldoende aliment voor tenminste wekelijkse afvaarten tussen Italië en de voorbij het Suezkanaal gelegen Oosterse landen aanwezig is. Afgaande op berichten uit Rome, schijnt de Italiaanse Minister voor de Koopvaardij het afschaffen van de gesubsidieerde stoombootdienst tussen Italië, China en het Verre Oosten, die wordt onderhouden door de Lloyd Triestino van Genua en Triëst uit, te overwegen.

Bovendien is er voor de Italiaanse groente- en fruit-exporteurs, gezien de recente verhoging der Italiaanse spoorwegtarieven, waardoor het vervoer per spoor van Italiaanse groente en fruit veel te duur wordt, alle aanleiding voorkeur te geven aan vervoer over zee. De Italiaanse export van verse vruchten en groente belooft gemiddeld 300.000 ton per jaar; 50 pCt daarvan is bestemd voor Noordepere landen. Dit biedt de Nederlandse lijnen, die deze route bevaren, grote mogelijkheden, speciaal indien zij zouden kunnen beschikken over schepen voorzien van koelruimen en het vervoer van Rotterdam en Amsterdam per vrachtauto, dan wel met snelle binnenschepen konden bewerkstelligen; de verscheperen zouden dan met één doorcognossement, zoals zij dat bij de spoorwegen gewend zijn, kunnen volstaan.

De Tirrenia-lijn, die de vaart tussen Italië en Noord-Europa placht te onderhouden, beschikt thans niet over eigen schepen, terwijl de fruitschepen, welke bouw door de Italiaanse Regering bij de wet tot hulpverlening aan de Italiaanse scheepsbouw is geprojecteerd, niet vóór 1951 gereed zullen zijn. Zulks, terwijl het vervoersprobleem van Italiaanse vruchten, en groente naar Noord-Europa en de Oostzee-landen een directe regeling vereist!

Drie schepen van de Express Fruit Line te Oslo zijn gecharterd om appels van Livorno naar het Verenigd Koninkrijk te vervoeren; het Franse fruitschip „Guadeloupe” wordt hieraan nog toegevoegd.

Zelfs Belgische reders hebben contact met Italiaanse fruitexporteurs om de mogelijkheid van Belgische deelneming aan dit vervoer te onderzoeken.

Een verdere belangrijke kans bestaat voor de Nederlandse vlag in Italiaanse havens door de mogelijkheden, die er liggen in de Zuid-Afrika-route in verband met het besluit van de Italiaanse Regering om de Italië-Kaapstad-dienst te beëindigen en slechts een maildienst tussen

Triëst en Mombassa te handhaven met de beide 11.500 B.R.T. metende lijnschepen, die de Lloyd Triestino heeft besteld bij de Cantieri di Monfalcone van de Cantieri Riuniti dell'Adriatico en bij de Cantieri del Muggiano van de Ansaldo Co., en een vrachtdienst tussen Genua en West-Afrika tot Madati en Lobito.

De Italiaanse en Zuidafrikaanse Regering bestuderen momenteel een belangrijk plan voor economische samenwerking, dat tot doel heeft de emigratie te bevorderen van Italiaanse geschoolde arbeidskrachten naar de Unie van Zuid-Afrika, om daar wegen, bruggen enz. aan te leggen en te bouwen. Daar de Italiaanse Regering, in verband met de financiële positie van het land, geen nieuwe schepen kan laten bouwen, is zij, om de verbindingen met de Zuidafrikaanse havens te continueren, aangewezen op buitenlandse schepen. Tot dusver doen de schepen van de Holland-Afrika-lijn Genua alleen aan op de thuisreis; het zou onder de huidige omstandigheden echter van groot belang zijn, indien zij niet alleen Genua, maar ook Livorno (de afscheephaven van de Prato wolindustrie, die naar de Unie van Zuid-Afrika exporteert) en Catania (de afscheephaven van de Siciliaanse zwavelindustrie, die de Zuidafrikaanse boeren als afnemers hebben) zouden aandoen op de uitreis naar Oost- en Zuid-Afrika.

Voorts dient niet te worden vergeten, dat de Italiaanse rederijen, die haar vloot verloren, allerminst hebben geweigerd met buitenlandse scheepvaartondernemingen samen te werken wat betreft de organisatie van haar bedrijf in de Italiaanse havens, op dezelfde wijze als dit geschiedt tussen de Zweedse lijnen en Cosulich Bros en tussen de Gestione Esercizio Navi te Genua en Louis Dreyfus & Cie te Parijs door de oprichting van de Sagital S.A.

Italiaans-Nederlandse samenwerking zou voor de Nederlandse scheepvaartbelangen nog meer bevorderlijk zijn dan uitbreiding der verschepingsgelegenheid op de routes tussen Italië en de overzeese havens door middel van meer moderne Nederlandse tonnage.

Albissola Capo (Savona).

ANTONIO GIORDANO.

DE INTERNATIONALE JAARBEURZEN IN DE TOEKOMST¹⁾.

De meeste thans bestaande jaarbeurzen hebben haar ontstaan te danken aan de eerste wereldoorlog. Destijds was de internationale handel volkomen gestagneerd, met het gevolg, dat in de verschillende landen de industrieën zich van hun grondstoffenbronnen en van hun afzetgebieden zagen verstoken. Om nu de nationale handel en industrie zoveel als nog mogelijk was aan de gang te houden, werden in verschillende landen jaarbeurzen gesticht met het doel een volledig overzicht te geven van de mogelijkheden, die het eigen land bood. Het kon immers zijn, en het bleek ook menigmaal, dat grondstoffen, die men steeds uit het buitenland had betrokken, door grondstoffen uit het eigen land waren te vervangen, of dat voor producten, die men steeds had uitgevoerd, ook in het binnenland een goede markt te vinden was. Aan het grote publiek kon worden getoond, wat in het algemeen wel, en wat niet kon worden geleverd. Kortom, de jaarbeurs was, behalve een markt waar gekocht en verkocht werd, ook en bovenal een plaats, waar men kon te weten komen wat er te koop was.

Toen na de eerste wereldoorlog de omstandigheden zich langzamerhand wijzigden en het internationaal ruilverkeer allengs weer mogelijk werd, pasten de jaarbeurzen zich aan de nieuwe toestand aan. Het was nl. gebleken, dat dit uit nood geboren instituut ook in normale tijden

¹⁾ De meningen, welke in dit artikel tot uiting komen, zijn van de schrijver persoonlijk en dienen niet als die der Directie van de Jaarbeurs te Utrecht te worden beschouwd.

nuttig kon zijn, juist in zijn hierboven onderstreepte functie. Men was nu echter niet meer beperkt tot het eigen land, maar kon zich op internationaal gebied gaan ontplooiën. Thans worden behalve producten uit het eigen land ook buitenlandse producten toegelaten, wordt het bezoek uit het buitenland ten zeerste aangemoedigd en tracht men een internationaal publiek in klein bestek een afspiegeling van de wereldmarkt te bieden.

Op een internationale jaarbeurs moeten bezoekers en deelnemers, komend uit alle landen ter wereld, kennis kunnen nemen van de nieuwste vindingen op ieder gebied, van het gebruik van nieuwe grondstoffen en de toepassing van nieuwe technieken. Doordat men deze gelegenheid biedt, worden de nieuwe economische mogelijkheden gemeengoed en wordt dus aan de economische vooruitgang van de wereld gewerkt. *De essentiële taak van de internationale jaarbeurs is dus, het internationaal economisch leven te intensiveren en de ontwikkeling van de wereldproductie naar steeds groter volmaaktheid te stimuleren.* Hiermee is de essentiële taak van de internationale jaarbeurzen genoemd. Dit wil echter geenszins zeggen, dat die door de thans bestaande instituten ook wordt volbracht. Weliswaar hebben zij zich uit de oorspronkelijk nationale jaarbeurzen langs logische lijnen tot een zekere internationaliteit ontwikkeld, maar aan het ideaal, een praktische toepassing te zijn van de in theorie zo algemeen gehuldigde internationale solidariteit, zijn zij nog lang niet toe. De praktijk van vrijwel alle Europese jaarbeurzen is vooralsnog het economisch leven van het eigen land, speciaal de uitvoer, te stimuleren. Daardoor zijn deze jaarbeurzen niet in strikte zin internationaal.

Dit vindt zijn oorzaak in verschillende omstandigheden van praktische aard, maar wel hovenal in de omstandigheid, dat de wereld-economie, hoezeer ook een realiteit, nog geen politieke achtergrond heeft. Sinds jaar en dag bestaat in de nationale politiek een zekere continuïteit, een duidelijk te volgen lijn van ontwikkeling, waaraan het gehele nationaal-maatschappelijk leven, ook het economisch leven, zich als automatisch aanpast. Aan de wereldpolitiek ontbreekt iedere vaste lijn, iedere continuïteit en iedere leiding. Van een maatschappelijk wereldbestel is dan ook nog geen sprake. Daarom ook zal een internationale jaarbeurs haar essentiële taak, zolang de wereld niet als een maatschappelijke éénheid bestaat, niet in volstreekte zin kunnen vervullen. Zolang de nationale éénheid in feite de hoogst bereikbare maatschappelijke éénheid bepaalt, kan het economisch leven, kan ook de jaarbeurs, in wezen niet anders dan nationaal georiënteerd zijn.

Voorts is ons geen jaarbeurs bekend, die van regeringssteun of van machtige, nationaal-bepaalde relaties volstrekt onafhankelijk is. Wil echter een jaarbeurs waarlijk internationaal zijn, dan moet zij, behalve t.a.v. haar plaats van vestiging, op geen enkele manier aan een bepaalde Staat zijn gebonden. Men kan echter niet van de jaarbeurzen eisen, dat zij deze banden zullen verbreken, want dan zouden zij zichzelf vernietigen. Ware het al mogelijk de jaarbeurzen zonder enige vorm van subsidie te laten voortbestaan, dan zouden zij instellingen worden met een winstbejagend doel en ook dat is niet gewenst, omdat het juist zeer belangrijk moet worden geacht, dat de jaarbeurs niet van zijn klanten afhankelijk wordt.

Zo bestaat er voor de jaarbeurzen dus slechts één alternatief: afhankelijk van de Staat of afhankelijk van de klanten. Beide toestanden zijn ongewenst. Er zal derhalve een nieuwe toestand moeten worden geschapen, in de vorm van een economische wereldorganisatie, beschikkend over de middelen om internationale jaarbeurzen in stand te houden. Hoe zoiets tot stand kan worden gebracht laat zich thans nog niet eens vermoeden. Het zal er echter toch van moeten komen en de jaarbeurzen zullen er dus goed aan doen, dit onderwerp reeds thans in studie te

nemen om op het daartoe geschikte tijdstip met duidelijk omlinjende voorstellen t.a.v. de meest doeltreffende organisatie tevoorschijn te kunnen komen.

Het op zichzelf aantrekkelijke denkbeeld, de thans bestaande Europese jaarbeurzen tot werkelijk internationale instellingen te laten ontwikkelen, zal in de praktijk nauwelijks voor verwezenlijking vatbaar blijken. Want om werkelijk een compleet beeld van de wereldproductie te kunnen geven, zouden de jaarbeurzen van een omvang moeten zijn, die zelfs de allergrootste thans in de verste verte nog niet benaderen. Dit is juist één der omstandigheden, die een waarlijk internationale ontplooiing van de jaarbeurzen in de weg staan: ze zijn niet groot genoeg. Waar zij enerzijds hun oude getrouwe klanten uit het eigen land niet van zich willen stoten, houden zij anderzijds geen ruimte over om het internationale aspect ook maar bij benadering tot zijn recht te doen komen. De exploitatie van de enorme jaarbeurscomplexen, die daarvoor nodig zouden zijn, wordt uiteraard zeer kostbaar, zodat het bestaan van een betrekkelijk groot aantal daarvan op een betrekkelijk klein grondgebied als Europa, economisch nooit kan worden verantwoord.

Jaarbeurzen, die aan de eis, een volledige afspiegeling van de wereldmarkt te geven, inderdaad voldoen, zullen dus slechts weinig in aantal kunnen zijn. Het ligt voor de hand, dat deze zullen worden gevestigd op enkele knooppunten van internationaal verkeer. In de praktijk zal dit betekenen, dat in Europa enige van de bestaande jaarbeurzen worden uitverkoren, om tot zeer grote internationale instellingen, tot „wereldjaarbeurzen”, te worden gereorganiseerd. In de andere werelddelen zullen de meest geschikte plaatsen van vestiging nog moeten worden uitgezocht, en wij stellen ons al voor hoe vele Amerikaanse en Aziatische steden elkander het voorrecht, zetel van een internationale jaarbeurs te worden, zullen gaan betwisten. Deze strijd zal echter een amusant spelletje zijn vergeleken met de strijd, die in Europa zou kunnen ontstaan over de vraag, welke Europese steden dit voorrecht zullen deelachtig worden. Iedere stad, waar thans reeds een jaarbeurs is gevestigd, vindt, zoals te begrijpen valt, zichzelf het knooppunt van internationaal verkeer bij uitnemendheid. Dit probleem zal dan ook alleen kunnen worden opgelost, wanneer het wordt behandeld in een atmosfeer, waarin het uitgesloten is, dat local-patriottistische en zelfs nationalistische invloeden zich er zullen doen gelden. Zulk een volstrekt internationale atmosfeer heerst op het ogenblik nog nergens. Wil echter op waarlijk internationaal niveau in de wereld ooit iets kunnen worden bereikt, op welk gebied dan ook, dan dient toch wel eerst en vooral een dergelijke volstrekt-internationale atmosfeer te worden geschapen. Wij zijn zo optimistisch te geloven, dat deze in de grond doodeenvoudige waarheid nog eens toepassing zal gaan vinden in de politieke en economische praktijk. Ware dit niet zo en geloofden wij daaraan niet, dan zou trouwens dit gehele betoog geen zin hebben.

Wij willen dus aannemen, dat binnen afzienbare tijd er een klein aantal „wereldjaarbeurzen” zal bestaan. Teneinde het integraal-internationaal karakter van deze instituten te waarborgen, zal het wellicht aanbeveling verdienen, het personeel voor een groot gedeelte uit andere landen dan het land van vestiging te recrutereren en eveneens de Raad van Beheer of de Raad van Commissarissen te internationaliseren. Zelfs zal het in de toekomst mogelijk en gewenst zijn, dat de „wereldjaarbeurzen” worden gehouden op waarlijk internationaal, dus exterritoriaal terrein.

Om praktische redenen zullen zij niet anders dan een strikt zakelijk karakter kunnen hebben. Zij zullen immers ieder een zo groot gebied bestrijken, dat zij voor het grootste deel van het niet direct-kopend publiek praktisch onbereikbaar worden.

Aan de „wereldjaarbeurzen” zullen alle enigszins belangrijke industrieën van de gehele wereld dienen deel

te nemen. Het ligt voor de hand, dat deze deelneming direct zal zijn en niet aan vertegenwoordigers wordt overgelaten. Het bezoek zal voornamelijk, zo niet uitsluitend, bestaan uit groothandelaars; relaties zullen er worden aangeknoopt en transacties afgesloten, eveneens voornamelijk of uitsluitend tussen fabrikanten enerzijds en groothandelaars anderzijds. Op de „wereldjaarbeurzen” zullen dus slechts zaken „op hoog niveau” worden gedaan.

Daarmee is echter aan de behoeften geenszins voldaan. Immers, door dat hoge niveau worden deze beurzen ontoegankelijk juist voor degenen, die aan het jaarbeurs-intermediair de grootste behoefte hebben. De kleinhandel en de boerenstand bijv., die door de tegenwoordige jaarbeurzen zo voortreffelijk worden georiënteerd en er zo gemakkelijk zaken kunnen doen, zouden van deze oriëntering voortaan verstoken blijven als er nog slechts „wereldjaarbeurzen” zouden bestaan.

Vervanging van de vele jaarbeurzen, die Europa thans rijk is, door enkele „wereldjaarbeurzen” zou dus in menig opzicht achteruitgang in plaats van vooruitgang betekenen.

Stellig zal er dan ook plaats blijven bestaan voor een soort instellingen, die in vorm met de tegenwoordige jaarbeurzen goeddeels overeenstemmen, maar daarvan in wezen toch afwijkend zijn. Dit zullen zijn „nationale” jaarbeurzen met nationaal bepaalde deelnemers én, althans in hoofdzaak, nationaal publiek, manifestaties dus, speciaal van en voor het land, waar zij zijn gevestigd. De deelnemers zullen in hoofdzaak kleine industriëlen en groothandelaars zijn, de kopers kleinhandelaars. De deelnemende groothandelaars echter zullen zich niet tot nationale producten behoeven te beperken, zij mogen eveneens agent zijn van buitenlandse fabrieken, zodat ook deze nationale jaarbeurzen weer niet nationaal in de strikte zin zullen zijn.

Dit type jaarbeurzen zal dus niet slechts van belang zijn voor de grote zakenlieden, maar voor iedereen, die, hoe dan ook, bij het economisch leven betrokken is. Haar aantal zal dus betrekkelijk groot moeten zijn en wel in hoofdzaak overeenkomen met dat van de tegenwoordige quasi-internationale jaarbeurzen.

Wij kunnen ons voorstellen, dat onze suggestie om het merendeel van de thans bestaande „internationale” jaarbeurzen tot nationale te „degraderen” — want daarop komt die suggestie toch praktisch wel neer — weerstand zal wekken, juist in nauw bij deze instellingen betrokken kringen. Immers, in de jaren na de oorlog heeft men letterlijk alles wat mogelijk was gedaan om de „internationaliteit” dezer jaarbeurzen te verhogen door het wekken van belangstelling in en het bevorderen van deelneming en bezoek uit het buitenland. Aan deze propaganda voor „zijn” jaarbeurs in het buitenland is veel ten koste gelegd en soms is er een speciale organisatie voor opgebouwd. Men zal echter moeten toegeven, dat men in deze internationalisatie slechts zeer gedeeltelijk is geslaagd. Wat de deelneming betreft, heeft bij alle zgn. „internationale” jaarbeurzen, behalve bij die van Utrecht, het nationale element verre de bovenhand en wat het percentage der buitenlandse bezoekers betreft, ook dit blijft bij verreweg de meeste dezer jaarbeurzen vrij gering. Men kan beter deze internationale aspiraties laten varen, niet meer pogen bezoekers uit vreemde landen aan te trekken met voorspiegelingen van een toch niet bereikte universaliteit en er rondweg voor uitkomen, dat men een jaarbeurs houdt, waar naast nationale ook wel internationale producten ter markt komen en waar, behalve aan de eigen landgenoten, ook aan vreemdelingen iets aantrekkelijks wordt geboden.

Want uiteraard zullen er altijd vreemdelingen zijn, die bij het bezoeken van de nationale jaarbeurs in een bepaald land een zeker belang hebben en het spreekt ook wel vanzelf, dat men die vreemdelingen op dat eventueel belang mag wijzen. Al zijn deze jaarbeurzen dan

ook in hoofdzaak voor een nationaal publiek bestemd, dit behoeft volstrekt niet in te houden, dat de vreemdeling er niet welkom zou zijn. Het kan trouwens van belang zijn, dat iemand, die op een der „wereldjaarbeurzen” de staat van de wereldmarkt heeft leren kennen, vervolgens op een nationale tentoonstelling-jaarbeurs met de specifieke eigenschappen van een bepaalde nationale markt kennismaakt. Zo zullen „wereldjaarbeurzen” en nationale tentoonstelling-jaarbeurzen ieder voor zich een speciaal terrein van economische werkzaamheden bestrijken, maar door anderzijds elkaar wederkerig aan te vullen, gezamenlijk streven naar éénzelfde doel, de verlevendiging en versterking van het internationaal handelsverkeer.

Utrecht,

H. F. TECOZ.

INGEZONDEN STUK.

LOONDIFFERENTIATIE OP GROND VAN WERKGELEGENHEIDSARGUMENTEN.

Dr J. E. van Dierendonck te 's-Gravenhage schrijft ons:

In een redactioneel artikel over de jongste loonsverhoging worden aan het slot nog enkele opmerkingen gemaakt over de wenselijkheid van loondifferentiatie tussen de verschillende bedrijfstakken naar gelang van de in die bedrijfstakken bestaande economische vooruitzichten („E.-S.B.” van 4 Januari 1950, blz. 4/5). Daarmee wordt het reeds enkele jaren bekende probleem weer aangesneden hoe de arbeiders in een maatschappij met min of meer volledige werkgelegenheid er toe kunnen worden gebracht zich naar die bedrijfstakken te begeven, waar zij het dringendst nodig zijn. Het middel van de loondifferentiatie is daartoe reeds eerder aanbevolen, maar wat de onderhavige beschouwing in het bijzonder interessant maakt, is de stelling, dat een dergelijke differentiatie niet in strijd zou zijn met de leer van het „harmonisch loongebouw”, welke leer beoogt de functies, die voor de betrokkenen een even grote arbeidsmoeite meebrengen, gelijkelijk te doen belonen.

Het zij mij toegestaan tegen deze stelling als persoonlijke mening een en ander in het midden te brengen en voorts nog eens in het kort te wijzen op enige andere argumenten, welke pleiten tegen een differentiatie van de lonen op grond van werkgelegenheidsargumenten.

De argumentering voor het niet strijdig zijn van loondifferentiatie en harmonisch loongebouw luidt, dat de inhoud van het begrip arbeidsmoeite niet slechts wordt bepaald door de eigenschappen van de functie, maar evenzeer door die van het individu, dat de functie vervult. Er zullen dus personen zijn, die een bepaalde functie van nature gemakkelijk en goed verrichten en dezulken die daartoe slechts met de grootste moeite in staat zijn. Naarmate een bedrijfstak nu meer arbeidskrachten nodig heeft, zal zij zich steeds meer tevreden moeten stellen met personen, die voor het werk in die bedrijfstak minder geschikt zijn, derhalve een groter arbeidsmoeite kennen en *dus* hoger moeten worden beloond.

Tegen de aan deze interpretatie ten grondslag liggende opmerking, dat het begrip arbeidsmoeite naast een objectieve ook een subjectieve zijde heeft, kan moeilijk bezwaar worden gemaakt. Maar wel lijkt het onjuist om die subjectieve zijde ook met betrekking tot de harmonie in het loongebouw in aanmerking te willen nemen. Ten eerste toch is het bij mijn weten bij de introductie van het harmonisch loongebouw wel degelijk de bedoeling geweest om uitsluitend de objectieve arbeidsmoeite van een functie tot maatstaf te nemen. Doch bovendien zou een consequente inachtneming ook van de subjectieve zijde n.m.m. tot dergelijke onaanvaardbare gevolgen leiden, dat een ieder wel alleen om die reden tegenstander van

het harmonisch loongebouw zou moeten worden. Ik moge dit met een enkel schematisch voorbeeld toelichten.

Stel in een bepaald land wordt slechts 1 functie uitgeoefend. Hierin vinden 1.000 arbeiders werk, terwijl voorts nog 50 arbeiders werkloos zijn. Stel nu verder, dat zich in dat land goede economische mogelijkheden openen voor een tweede functie, waarin de 50 werklozen kunnen worden geplaatst, maar waarvoor bovendien 50 arbeiders aan de bestaande functie zouden moeten worden onttrokken. En stel tenslotte, dat de objectieve arbeidsmoeiten van deze tweede functie gelijk zijn aan die der eerste, maar dat uitsluitend de 50 werklozen de natuurlijke aanleg bezitten om haar naar behoren te vervullen, terwijl de 50 anderen niet de aanleg hebben om die nieuwe functie even gemakkelijk naar behoren te vervullen als hun oude. Een dergelijke situatie is denkbaar, indien de eerste functie bijv. geestelijke, de tweede daarentegen lichamelijke inspanning vereist, maar het puntenaantal van beide niettemin aan elkaar gelijk is.

In dit geval zouden nu de vereiste 100 arbeiders, die tenslotte in die tweede functie worden geplaatst, volgens de door mij bestreden gedachtegang een hogere beloning moeten ontvangen dan de arbeiders in de eerste functie, daar men er anders niet in zou slagen meer dan 50 arbeiders bijeen te krijgen. Deze hogere beloning zou dan worden betaald ondanks het feit, dat de 50 voormalige werklozen geen grotere arbeidsmoeite hebben dan de 950 arbeiders in de eerste functie, en ondanks het feit, dat de 50 andere arbeiders aan de objectieve eisen, welke thans aan hen worden gesteld, minder gemakkelijk voldoen dan hun vroegere collega's aan gelijkwaardige eisen in hun functie, ja ten dele daaraan wellicht zelfs ook minder goed zullen voldoen, nl. indien hun ontoereikende aanleg niet geheel kan worden gecompenseerd door grotere inspanning. Een loonvorming met zodanige consequenties kan men toch bezwaarlijk harmonisch noemen!

Het komt mij dan ook voor, dat een dergelijke gang van zaken wel zeer slecht past bij wat algemeen als billijk wordt beschouwd, nl. dat de arbeider wordt beloond naar wat hij waard is in de vervulling van zijn functie. Hoe moeilijker functie, hoe hoger loon, maar nimmer een loon, dat is afgestemd op de subjectieve arbeidsmoeite, die het aan het individu kost om zijn functie naar behoren te vervullen. Wanneer dit laatste niettemin soms voorkomt, dan geschiedt zulks omdat men anders geen arbeiders kan vinden en dus moet voldoen aan de wet van vraag en aanbod, waaraan men dan bovendien, zodra dit enigszins mogelijk is, weer poogt te ontkomen. Hieruit echter af te leiden, dat daarmee wordt voldaan aan het ideaal van een harmonisch loongebouw, hetgeen zou impliceren, dat met deze subjectieve arbeidsmoeite over de gehele lijn systematisch rekening zou moeten worden gehouden — ook als daarvoor geen economisch motief geldt — gaat veel te ver. Men kan zich trouwens afvragen, hoe deze subjectieve arbeidsmoeiten in elk individueel geval zouden moeten worden gemeten.

Nog afgezien van de onbillijkheid en de onmeetbaarheid echter, lijkt een dergelijke wijze van beloning ook economisch onhoudbaar. In het internationale ruilverkeer zal immers blijken, dat het betrokken land als gevolg van deze hoge lonen de concurrentie niet zal kunnen volhouden tegen die landen, waar wel voldoende capabele arbeidskrachten aanwezig zijn en waar men dus geen extra beloningen behoeft te geven voor subjectieve arbeidsmoeiten. De veronderstelde gunstige vooruitzichten zouden dan blijken slechts een droom te zijn geweest, die men alleen had kunnen realiseren, indien over capabele arbeidskrachten had kunnen worden beschikt.

Daarnaast dienen speciaal voor Nederland m.i. nog de navolgende bezwaren tegen de voorgestelde differentiatie naar voren te worden gebracht:

1e. Een zodanige differentiatie, dat de ontwikkeling

van het loonpeil in bedrijfstakken zonder expansiemogelijkheden gunstig is dan het gemiddelde — gelijk in het artikel wordt gesteld — zou tot grote onbillijkheden leiden voor de betrokken arbeiders, voor zover zij niet meer in staat zijn uit deze bedrijfstakken weg te trekken. Bij stijgende kosten van levensonderhoud immers zouden zij geheel buiten eigen toedoen moeten aanzien, dat anderen compensatie krijgen, terwijl zij zelf niets ontvangen. Vooral onder de tegenwoordige omstandigheden in ons land, waarbij het loonpeil met opzet gehouden wordt op het sociaal nog juist toelaatbare niveau, is een dergelijke gang van zaken sociaal zeer ongewenst.

2e. De voorgestelde differentiatie betekent een stap terug naar vóóroorlogse verhoudingen. Ook vóór de oorlog was het immers zo, dat arbeiders, die objectief gezien geen geringere prestaties leverden dan anderen, niettemin belangrijk lagere lonen ontvingen, omdat hun machtspositie geringer of de economische toestand van hun bedrijfstak ongunstiger was. In de economie als geheel kwamen aldus talrijke eilanden van lage beloning voor, die de hoge lonen in andere (beschermde) bedrijfstakken mogelijk maakten (landarbeiders en textielarbeiders waren de sprekendste voorbeelden, maar er waren daarnaast vele minder bekende gevallen). Dat aan deze toestand een einde is gemaakt, wordt door de werknemers als één der goede zijden van de overheidsbemoeiing met de lonen beschouwd. Men mag verwachten, dat afbraak van het op dit gebied bereikte bij de arbeiders tot reacties zal leiden, die allerminst gunstig zijn voor de zo zeer gewenste verhoging van de arbeidsproductiviteit.

3e. Tenslotte moet ernstig in twijfel worden getrokken, of de differentiatie metterdaad zal helpen de doeleinden te bereiken, die klaarblijkelijk worden beoogd, nl.:

a. te voorkomen, dat economisch zwakke bedrijfstakken te gronde gaan als gevolg van loonsverhogingen, die zij niet kunnen dragen en aldus de werkloosheid doen toenemen;

b. te stimuleren, dat de arbeiders daarheen gaan, waar aan hen de grootste behoefte bestaat.

ad a.

Hoewel in zeer bijzondere gevallen wel eens maatregelen gewenst kunnen zijn om dergelijke bedrijven in het leven te houden, is het in wezen een ongezonde politiek. In beginsel behoren zwakke bedrijfstakken of te verdwijnen, of te worden gesaneerd. Wenst men het eerste niet of is het tweede niet mogelijk, dan kan men trachten een dergelijke tak toch in het leven te houden, maar het is dan volstrekt on sociaal daarvoor de lonen als sluitpost te gebruiken. Alleen de een of andere vorm van overheidssteun, kan dan nog baten. In het algemeen dient er echter de voorkeur aan te worden gegeven geld en energie te gebruiken voor de uitbreiding van bedrijfstakken, wier economische positie gezonder is en die de arbeidsgelegenheid kunnen overnemen van de zwakke bedrijfstakken.

Een bijzonder geval vormen in dit verband de export-industrieën. Het is duidelijk, dat tengevolge van de wisselingen op de wereldmarkt in deze bedrijfstakken van tijd tot tijd een situatie kan ontstaan, waarin de concurrentie uitermate moeilijk wordt, zonder dat meteen aan opheffing of sanering behoeft te worden gedacht. De verleiding is dan groot om tijdelijk enig sulaas te zoeken in een verlaging van het loonpeil in deze bedrijfstakken. Hiertegenover moet echter met name ten aanzien van Nederland worden bedacht, dat het in de afgelopen jaren in het bijzonder sommige exportindustrieën zijn geweest, waar eclatante winsten zijn gemaakt. Met een beroep op de noodzaak het algemene loonpeil in de hand te houden, heeft men gemeend niet toe te kunnen staan, dat ook de arbeiders van de in deze bedrijfstakken be-

staande hoogconjunctuur zouden kunnen profiteren door een daarmee overeenkomende verhoging van hun loon. Deze politiek is naar mijn mening juist geweest, maar het zou dan toch wel zeer onbillijk aandoen, indien men thans wel deze zelfde arbeiders van de laagconjunctuur zou willen laten „profiteren”.

ad b.

Nog afgezien van het feit, dat het naar veler mening niet in de eerste plaats de beloning is, die de doorslag geeft bij de beroepskeuze van de arbeiders, komt het mij voor, dat de ten onzent bestaande ruime en nog steeds ruimer wordende arbeidsmarkt de verlangde differentiatie voor dit doel overbodig maakt. In landen met een geringe bevolking kan een niet op objectieve verschillen berustende loondifferentiatie wellicht soms enig nut opleveren. In Nederland echter zullen in de komende jaren voor elke bedrijfstak voldoende werkgelegenheid zoekende arbeiders aanwezig zijn en zal het er dus veel meer om gaan deze arbeiders de juiste scholing te geven en zo nodig hun tijdige verplaatsing naar andere delen des lands te bevorderen.

Naschrift.

Naar onze mening kan men de arbeidsmoeite niet volkomen objectief definiëren. Men heeft er mede te rekenen, dat de relatieve arbeidsmoeite van twee functies voor de ene arbeider anders kan liggen dan voor de andere. Voor de loonbepaling toonaangevend moet de arbeidsmoeite bij de grensarbeiders zijn: die moet men nog juist aantrekken om aan de vraag naar de producten te kunnen voldoen. Neemt de vraag naar het eerste product in Dr Van Dierendoncks voorbeeld af, waardoor in plaats van 1.000 nu slechts 950 arbeiders in de eerste bedrijfstak zullen blijven werken, dan wordt de arbeidsmoeite van No. 950 beslissend en niet langer die van No. 1.000. Nu zal No. 950 iets meer geneigdheid dan No. 1.000 vertonen om dit werk te doen; anders was No. 1.000 niet het eerst overgegaan. Daarom zal men in den vervolge met een relatief lager loon in tak 1 toch voor de overgebleven 950 arbeiders het werken in die tak preferabel boven het werken in de tweede bedrijfstak laten zijn.

Men zal ook alleen dan in de tweede bedrijfstak hogere lonen moeten betalen dan in de eerste wanneer men anders de nodige (100) arbeiders niet aantrekt.

Overigens is in het voorbeeld van Dr Van Dierendonck het onwaarschijnlijke, dat de 50 werklozen allen meer geschiktheid bezitten dan de overige 1.000 arbeiders om in de nieuwe tak te werken. Er zal dus, vroeg of laat, een zodanige wisseling van personen uit de twee takken optreden, dat in bedrijfstak 2 op den duur degenen werken, die daartoe de relatief grootste geschiktheid hebben. Geschiedt dit niet, dan had het in elk geval kunnen geschieden en zou voor alle betrokkenen beter zijn.

Ten aanzien van de speciale bezwaren voor Nederland merken wij voorts op, dat in het eerste geval (het weg-trekken uit minder rendabele bedrijven) ieder vrij is geweest om weg te trekken en dus degenen, die het eerst zijn weggetrokken, terecht een premie op hun activiteit zien gesteld.

Wat het tweede punt, dat van de beschermde en de onbeschermde bedrijfstakken, betreft, lag de fout eerder bij de bescherming, zij het nog meer bij de onjuiste conjunctuurpolitiek in binnen- en buitenland, die leidde tot het ondergraven van het exportindustriebedrijf.

Ten aanzien van punt drie ad a, nl., dat de lonen van de arbeiders in de exportbedrijven niet omhoog zijn gebracht, ligt de zaak naar onze mening gecompliceerder. Economisch gewenst zou zijn geweest een zekere verlaging van het algemene loonpeil gepaard gaande met een relatieve verhoging van het loonpeil in bedoelde exporttakken.

Wat betreft punt drie ad b, het stimuleren van de arbeiders om naar de juiste bedrijfstakken over te gaan

door de daartoe noodzakelijke scholing, menen wij, dat de door ons bepleite loondifferentiatie tot deze scholing juist aanleiding zou geven.

DE REDACTIE.

AANTEKENING.

DE ECONOMISCHE TOESTAND VAN ITALIË IN 1949.

Nadat omstreeks midden 1947 de Italiaanse Regering kans had gezien aan de steeds voortschrijdende inflatie een halt toe te roepen en nadat daardoor na de eerste, zeer moeilijke, na-oorlogsjaren een verbetering in de economische toestand van het land intrad, werden de jaren 1948 en 1949 gekenmerkt door een steeds verder gaand herstel. Aan het einde van laatstgenoemd jaar was Italië de door de oorlog veroorzaakte crisistoestand nagenoeg te boven gekomen.

Hoezeer een meer normale toestand is bereikt, blijkt uit de ontwikkeling van het *nationaal inkomen*. Volgens de „Neue Zürcher Zeitung” van 8 Januari 1950 bedroeg het nationaal inkomen direct na de oorlog 50 pCt, in 1948 90 pCt en eind 1949 97 pCt van dat in 1938. De *koopkracht* van de lonen is sinds 1938 gemiddeld met 10 pCt gestegen; die van de lonen der industrie-arbeiders met gemiddeld 9 pCt, van de landarbeiders zelfs met 28 pCt t.o.v. 1938. De reële salarissen der kantoorbedienden waren in 1949 echter ca 10 pCt en die der ambtenaren zelfs 29 pCt lager dan in 1938. Niettemin waren het juist de stakingen van de land- en industrie-arbeiders, die het land een verlies van niet minder dan 112.796.935 arbeidsuren toebrachten. Met de „sociale vrede” was het dus nog slecht gesteld.

Het zwakste punt in Italië's economische situatie is echter de abnormaal grote *werkloosheid*. In Januari 1949 bereikte het werkloosheidscijfer het hoogtepunt van 1.928.000. In Juli was dit gedaald tot 1.531.000. Aan het einde van het jaar bedroeg het aantal werklozen ca 1,7 miljoen. Deze werkloosheid is meer een structureel dan een conjunctureel verschijnsel. De oorzaak ervan ligt in hoofdzaak bij het grote geboorte-overschot.

Tegenover deze uitgesproken debetpost staat in het credit de sterke *positie van de lira* op de valutamarkt. Hoewel de lira niet tot de „harde” valuta's mag worden gerekend, kan men haar toch, aldus de „N.Z.Z.”, één van de minst zachte onder de „zachte” valuta's noemen. De door de devaluatie van het pond geschapen situatie heeft aan deze positie weinig of geen afbreuk gedaan.

De diepere achtergronden van deze beide uiterste kanten van 's lands economische toestand zijn in het afgelopen jaar in dit blad reeds uitvoerig besproken¹⁾.

De productie heeft — hoewel zij zich in opwaartse richting bewoog — in het afgelopen jaar nog niet het niveau van voor de oorlog bereikt.

De *industriële productie* bracht het tot 97 pCt van het peil van 1938. Moeilijkheden veroorzaken de dalende prijzen op de binnenlandse markt en stagnaties in de export, welke een gevolg zijn van de relatief hoge productiekosten. Deze hoge productiekosten vloeien op hun beurt weer voort uit het feit, dat, als gevolg van het tekort aan kapitaalgoederen, de arbeidsproductiviteit veel te wensen overlaat.

De *agrarische productie* was — in doorsnee — matig. Een recordoogst van olijven en een goede tarwe-oogst konden het percentage van de totale landbouwopbrengst in het afgelopen jaar nog op gemiddeld 90 pCt van het vooroorlogse niveau brengen. Zoals in dit blad reeds

¹⁾ Vergelijk de artikelen van Dr M. Vajda: „Italië op de moeilijke weg naar herstel” en „De Italiaanse valutapolitiek voor en na de devaluatie van het pond”, resp. in de nummers 1664 en 1996 (1949).

eerder werd vermeld, heeft de Italiaanse Regering aan het einde van het vorige jaar een grootscheeps plan ontworpen, dat beoogt tegen 1952-'53 de productie van de Italiaanse landbouw boven het vooroorlogse niveau te brengen²⁾.

De dalende trend van de prijzen zette zich in 1949 voort. Ook de kosten van levensonderhoud namen gestaadig af, hoewel deze aan het einde van het jaar nog altijd 47 maal zo hoog waren als vóór de oorlog.

De hierboven gesignaleerde stijging van de koopkracht der bevolking met 10 pCt is dan ook het resultaat van een sterkere stijging van de lonen dan van de prijzen; de loonindex was in 1949 gemiddeld het 54-voudige van de vooroorlogse.

De handelsbalans van Italië was in 1949 ongunstig. De waarde van de uitvoer bedroeg ca 600 mrd lira; die van de invoer ca 870 mrd lira. Het deficit van ca 270 mrd lira wordt gedekt door deviezeninkomsten uit het — aanmerkelijk toegenomen — vreemdelingenverkeer, geldzendingen van emigranten en vooral door ontvangen E.R.P.-gelden.

De monetaire politiek van de Minister van Financiën, Pella, heeft tot resultaat gehad, dat Italië zich thans op de goede weg bevindt om de chronische crisis in zijn financiën te overwinnen. Het begrotingstekort, hetwelk aan het einde van het in Juni aflopende begrotingsjaar 1948-'49 504 mrd lira bedroeg, zal in het lopende budgetjaar waarschijnlijk tot 174 mrd lira verminderen. Ook de stabilisering van de bankbiljettenomloop op 900 à 950 mrd lira moet als een positieve factor worden gezien. Eind 1948 was er nog een bedrag van 964 mrd lira in omloop. In 1949 nam ook de hoeveelheid Amerikaans bezettingsgeld van 51 tot 18,8 mrd lira af. Anderzijds echter nam de staatsschuld van October 1948 tot October 1949 met 386,9 mrd lira tot 2.236,3 mrd lira toe; de vlottende schuld steeg gedurende dezelfde periode met 387,7 mrd lira.

De besparingen beginnen langzamerhand weer een stijging te vertonen; de inleggingen bij de credietinstellingen en spaarkassen namen van ult. 1948 tot eind October 1949 toe van 1.520,3 tot 1.833,2 mrd lira, de inleggingen bij de postspaarbanken gedurende 1949 met — naar schatting — 250 mrd lira.

De medewerking van de Italiaanse Regering aan het *crijer maken van het inter-Europese handelsverkeer* is gebleken uit de verbinding van Italië met de naam „Fritalux” en uit de pogingen tot het vormen van een Frans-Italiaanse tolunie³⁾. Daadwerkelijke medewerking was eind 1949 het vrijgeven van 76,7 pCt der grondstoffeninvoeren, 52,6 pCt van agrarische importen en levensmiddeleninvoeren en 11,1 pCt van de importen van eindfabrikaten.

Het heeft er alle schijn van, zo besluit de „N.Z.Z.” haar overzicht, waaraan wij deze gegevens ontleenden, dat de Regering de „linea Einaudi-Pella”, de politiek, zoals die door de regeringscoalitie, voornamelijk bestaande uit leden van de „Democrazia Cristiana”, thans wordt gevoerd, en die tot nu toe bevredigende resultaten heeft geboekt, in de toekomst zal trachten door te trekken. Vooral tegenover pogingen van de oppositie, die, onder leiding van de vroegere Minister van Financiën, Campilli, de Regering er toe tracht te brengen een grootscheeps credietverlenings- en investeringsproject ten uitvoer te leggen, zal de Regeringspartij zich met hand en tand verzetten, omdat dit tot gevolg moet hebben, dat een ruim gebruik zou worden gemaakt van de bankbiljettenpers, waardoor de nauwelijks bedwongen inflatie onherroepelijk weer de kop zou opsteken.

Naast de verdediging van de valuta wachten de Regering nog andere taken, die in Italië reeds sedert geruime tijd in het middelpunt der publieke discussie staan, nl.

²⁾ Zie: „Italiaanse landbouwplannen” in „E.-S.B.” van 14 December 1949.

³⁾ Zie: „E.-S.B.” van 1949, No. 1666 en 1678.

de scherp becriteerde belastinghervorming; de niet minder scherp becriteerde agrarische hervorming van de Minister van Landbouw, Segni, en de vervanging van de uit 1927 daterende mijnwet door een nieuwe „Legislazione mineraria”. Voorts zullen waarschijnlijk in het nieuwe jaar de geblokkeerde tarieven van verschillende openbare diensten, die nog steeds beneden het gemiddelde prijsniveau liggen, aan het gestabiliseerde prijsniveau worden aangepast, evenals de huishuur.

Tenslotte heeft Minister Pella verklaard, dat het nationaal inkomen in 1950 tot boven het vooroorlogs niveau zal kunnen worden verhoogd. De „N.Z.Z.” staat hier, aangezien de bevolking sedert 1938 van 42,9 tot 46,2 mln zielen is toegenomen, nogal sceptisch tegenover.

De plannen om de industriële productie met 6 pCt en de landbouwopbrengsten met 3 pCt op te voeren, hebben alleen dan, wanneer men met behulp van de Marshall-gelden kans ziet om het productie-apparaat te verbeteren, kans op succes.

We kunnen hier nog aan toe voegen een uittaling van Roberto Tremelloni, het hoofd van de Marshall-hulp in Italië, die, volgens het „Monthly Economic Review” van de „New York Herald Tribune” van 9 Januari jl., heeft verklaard, dat het noodzakelijk is de Amerikanen er van te overtuigen, dat een hulpprogramma na de E.R.P.-periode voor Italië en andere Europese landen noodzakelijk zal zijn, teneinde de thans aanwezige tendentie tot evenwichtsherstel voor sommige van deze landen — en daartoe moet ongetwijfeld Italië worden gerekend — niet in haar tegendeel te zien omslaan.

INTERNATIONALE NOTITIES.

CONSEQUENTIES VOOR CANADA VAN DE ANGLO-CANADESE VOEDSELOVEREENKOMSTEN.

Toen de oorlog Engeland van het vasteland van Europa isoleerde, werd Canada de dichtstbijzijnde leverancier van voedsel en andere benodigdheden en de Canadese landbouwer zag zich tegenover de eis gesteld te produceren wat Engeland nodig had, ongeacht of hij die producten vroeger ook voortbracht of niet. De Canadese boer ondernam grootse en succesvolle pogingen om Englands behoeften te bevredigen; hij leerde een nieuw soort bacon produceren, begon varkens te houden op groter schaal dan tevoren en leverde melkpoeder, eipoeder en kaas in recordhoeveelheden. Betalingsmoeilijkheden kregen geen kans om in de weg te staan; de belastingbetaler droeg de grootste last door leningen en wederzijdse hulpverlening. De inkomens van de boeren waren hoger dan ooit te voren, hypotheek en schulden werden afgelost en velen van hen traden de na-oorlogse wereld tegemoet met moderne inspan, vernieuwde gebouwen en vol goede moed. Hun leiders hadden hun meermalen verzekerd, dat hun kansen op stabiele afzet waren gelegen in „long-term”-contracten met het Verenigd Koninkrijk. Aan het einde van ieder jaar, wanneer de contracten werden vernieuwd, verflauwde deze hoop, maar werd nooit de bodem ingeslagen. De ervaringen van 1949 echter deden dit wel!

Twee verschijnselen schijnen, aldus „The Economist” van 14 Januari jl., aan de tien jaren van stabiliteit een einde te hebben gemaakt. In de eerste plaats herstelde zich de Europese productie en de producenten trachtten hun vooroorlogse markt in Engeland te heroveren. In de tweede plaats speelde het dollartekort een rol. Het is onmogelijk het effect van ieder der beide factoren te scheiden en bovendien, wanneer dollars geen rol zouden spelen, dan zou Engeland nog niet de Europese producenten kunnen versmeden ten gunste van Canada, zonder Europa's herstel te belemmeren en zonder in strijd te zijn met de doelstellingen van het E.R.P. Dit argument is nooit duidelijk in Canada naar voren gebracht en zou ook, zo

zegt „The Economist”, weinig weerklank hebben gevonden. Zelfs de verklaring, dat Engeland geen dollars heeft, is maar zeer langzaam doorgedrongen, ten dele als gevolg van Engeland's politiek. Ieder jaar nl. begon Engeland de onderhandelingen met de mededeling, dat het maar een bepaald bedrag kon besteden, doch telkens werd dit maximumbedrag uiteindelijk verhoogd, waardoor in Canada de mening post vatte, dat een bedrag x betekende: $x + y$, waarbij y het bedrag voorstelde, dat na hardnekkig loven en bieden méér werd verkregen.

In December 1949 veranderde dit alles. In Engeland begon men de onderhandelingen met een bedrag van ca \$ U.S. 600 voor aankopen in Canada gedurende het E.C.A.-jaar 1949/'50¹⁾ en hield voet bij stuk. Zelfs suggereerde het, dat de tijd was gekomen om van contractaankopen af te zien. Bij nader inzien stemde het tóe contracten af te sluiten voor kaas en boter, doch het ziet er naar uit, dat dit de laatste voedselcontracten zullen zijn tussen de Engelse en Canadese Regeringen. Met deze vermindering en met dit — waarschijnlijk — spoedig einde van de Britse contracten heeft de Canadese Regering een automatische basisprijs verloren. Subsidies, reeds aangekondigd voor bacon, zullen ook voor andere artikelen in overweging moeten worden genomen. Daar echter het verhoudingscijfer tussen landbouw en industrie in Canada veel hoger is dan in de Verenigde Staten, zou de Canadese economie, indien zij een even grote last van subsidieprijsen op zich zou nemen als de Verenigde Staten, worden overbelast. Daarom is reorganisatie van de Canadese landbouw onvermijdelijk en de boeren zullen hun productie zo beweeglijk mogelijk moeten maken.

¹⁾ Een van de moeilijkheden bij het totstandkomen der Canadese contracten is, dat zij zijn gebaseerd op een kalenderjaar, terwijl de Britse dollarbudgettering berust op het E.C.A.-jaar, dat loopt van Juni tot Juni. Dit betekent, dat dollars voor het tweede halfjaar moeten worden beschikbaar gesteld, hoewel er nog geen juiste ramingen beschikbaar zijn omtrent dollarinkomsten uit handel of E.C.A.-toewijzingen.

DE ALGERIJNSE WIJNEXPORT.

Omstreeks 1900 begonnen kolonisten in Algiers de mogelijkheden te ontdekken, die het land bood. Vooral aan de wijnbouw langs de kust schonk men grote aandacht. Thans is het zo, dat de Algerijnse bevolking bijna uitsluitend leeft van de opbrengsten uit de wijnbouw, de graanverbouw en de veeteelt en van de handel in deze agrarische producten.

In 1938 was het met wijnstokken bebouwde areaal in Algiers 398.600 ha groot; hiervan was alleen al in Oran 258.000 ha gelegen. Nadat in de oorlogsjaren de wijnbouw gevoelig had geleden, is na 1947 weer een kentering in de goede richting ingetreden. Van 327.000 ha in dat jaar nam de bebouwde oppervlakte weer regelmatig toe; zij bedraagt thans ruim 340.000 ha.

De productie bedroeg in 1938 21,5 mln hl.; in 1945 was zij gedaald tot 9,5 mln hl. In 1947 werd een dieptepunt bereikt met 8,3 mln hl. Na het daarop ingetreden herstel kon in 1948 een productie van 12,6 mln hl. en in 1949 een van ruim 15 mln hl. worden bereikt. In 1950 hoopt men het vooroorlogse productiepeil wederom te bereiken. Bij deze cijfers dient men te bedenken, dat een geleidelijke omschakeling van goedkope wijnen op kwaliteitswijnen plaatsvindt. Ten koste van de hoeveelheid tracht men dus algemeen, in het belang van een betere afzet in het buitenland, de hoedanigheid te bevorderen.

Het meest kenmerkende van de Algerijnse wijnbouw is het feit, dat, hoewel het land bij lange na niet de grootste producent is, het verreweg de grootste exporteur blijkt te zijn.

Dit blijkt uit het volgende, uit de „Neue Zürcher Zeitung” van 17 Januari jl., overgenomen staatje.

Land	Gemiddelde productie 1945-1947 (in hl.)	Uitvoer in pCt v. d. wereld-uitvoer	Uitvoer in hl.
Algiers	8.300.000	70	5.710.000
Italië	31.600.000	2	200.000
Tunis	600.000	1	100.000
Frankrijk	34.600.000	7	600.000
Portugal	9.000.000	10	900.000
Spanje	17.400.000	4	400.000
Overige landen	44.000.000	6	500.000
Totaal	145.500.000	100	8.410.000

De productie wordt weliswaar in hoge mate bevorderd door gunstige klimatologische en bodemomstandigheden en door de beschikking over goedkope arbeidskrachten, doch het in het oog vallende hoge uitvoercijfer vindt slechts zijn verklaring in het zeer geringe eigen verbruik. Volgens een oeroude wet van Mohammed is de Islamiëten het verbruik van alcohol verboden. Aan deze wet houden zich heden ten dage nog bijna alle Arabieren. Aangezien deze van de 8,5 mln bewoners ca 88 pCt uitmaken, is het inheemse wijnverbruik zeer gering, nl. 0,14 hl. per persoon per jaar. In Frankrijk is dit verbruik bijv 1 hl. en in Italië 0,84 hl.

Door deze grote wijnuitvoer, waarvan ruim 90 pCt naar Frankrijk gaat, stroomt jaarlijks een bedrag van 50 à 60 mrd francs Algiers binnen, d.i. ongeveer 80 pCt van de totale Algerijnse marktomzetten. Wanneer men dit bedrag vergelijkt met de raming van het huidige staatsbudget van 37 mrd francs, dan krijgt men enig idee van de betekenis van deze omzetten en van het belang voor Algiers van de wijnbouw.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De geldmarkt.

Aan het begin van de verslagweek duurde de onverwacht krappe situatie van de geldmarkt, welke wij de vorige week signaleerden, nog enige dagen voort. De balans van De Nederlandsche Bank per Maandag 16 Januari weerspiegelde dit op duidelijke wijze: de voorschotten en beleningen bleken met niet minder dan f 15 mln te zijn gestegen tot f 155 mln, terwijl de sadi van Nederlandse banken met f 2 mln waren afgenomen.

Al spoedig trad echter enige verruiming op. Woensdag werd de callgeldrente verlaagd van 1½ pCt tot 1 pCt. Ook enkele marktdiscounto's vertoonden een daling. Tweemaandspapier werd tegen het einde der week aangeboden voor 1 1/8 pCt, tegen 1 3/16 pCt een week tevoren. Aprilpapier verwisselde op 1½ pCt van eigenaar. Mei t/m Junipapier noteerde 1 3/8—1 7/16 pCt, terwijl September t/m Decemberpapier op 1 7/16 pCt werd aangeboden (vorige week 1½ pCt).

In het voorlopig verslag der Eerste Kamer over de begroting van Binnenlandse Zaken, werd er door Kamerleden op gewezen, dat stringente overheidsvoorschotten t.a.v. langlopende publiekrechtelijke leningen er toe leiden, dat de gemeenten voor kapitaaldoeleinden op de geldmarkt crediet opnemen; een op zichzelf onwenselijke situatie.

Gedurende de afgelopen week werd een bedrag van f 150 mln door het Rijk afgelost schatkistpapier ondergebracht bij De Nederlandsche Bank. Van dit bedrag werd f 131 mln door de Staat aan De Nederlandsche Bank betaald in de vorm van in de oorlog geroofd en thans uit Duitsland terugverkregen goud. Op de geldmarkt heeft dit alles uiteraard generlei invloed. Dat een deel der oude markenvordering, nl. destijds f 2.100 mln (thans pro resto nog f 1.600 mln) in de vorm van schatkistpapier werd gegoten, is louter een boekingskwesitie. Voor de geldmarkt was het precies hetzelfde gebleven, indien dit bedrag was geboekt onder het hoofd „Vordering op de Staat”

(waarop indertijd ook nog f 1.500 mln werd gehoekt), of zelfs als de gehele vordering op Duitsland uit dezen hoofde als „verlies” was afgeschreven.

De kapitaalmarkt.

De Indonesische fondsen ondervonden gedurende de afgelopen week wederom ruime belangstelling. Nadat de vorige week vooral rubberfondsen gezocht waren, kwamen ditmaal ook andere groepen aan de beurt, nl. suiker en Indonesische banken, welke laatste overigens vaak meer belang hebben bij cultuurzaken dan bij het eigenlijke bankbedrijf. De golf van optimisme bij de beoordeling van Indonesische waarden steunt op een gestegen vertrouwen in de Indonesische situatie, zowel bij het bedrijfsleven als bij de beleggers. Berichten van zeer verschillende aard schragen dit vertrouwen. Zo is de hervatting van de dienst op de obligatieleningen der gemeente Batavia, welke deze week werd aangekondigd, een der symptomen van het nakomen der rechtsverplichtingen. Op de achtergrond van dit alles staat het feit, dat de Indonesische autoriteiten een realistische en zelfs min of meer liberale economische politiek blijken te volgen.

De eerste dividenden op binnenlandse aandelen over 1949 werden gedurende de afgelopen week gepubliceerd. De Industriële Disconto-Mij handhaafde haar dividend op 5 pCt, de Rotterdamsche Bank op 9 pCt, de Meelfabrieken der Nederlandse Bakkerij op 8 pCt. De marges, waarmede de dividenden over 1948 werden verdiend, waren in vele gevallen zo groot, dat enige winstdaling — vnl. als gevolg van kostenstijging — niet onmiddellijk tot dividendverlagingen zal behoeven te leiden.

Van een overgrote kooplust voor Amerikaanse certificaten is de laatste tijd niets meer te bespeuren. Het agio, dat hier te lande boven de Amerikaanse pariteit wordt betaald en dat in de meeste gevallen ruim 10 pCt bedraagt, vertoont eerder een tendentie tot dalen dan tot stijgen.

Op de obligatiemarkt begint er enige aandacht te ontstaan voor de Duitse leningen Dawes en Young. De trustees van de Dawes-lening hebben de geallieerde Hoge-commissarissen in West-Duitsland aan hun verplichtingen herinnerd.

Gedurende de verslagweek kreeg een stap tot verdere concentratie bij hypotheekbanken haar beslag. Aandeelhouders der Rotterdamsche Hypotheekbank verklaarden zich accoord met een aanbod van de Friesch-Groningsche Hypotheekbank ter overneming van hun aandelen. Ook op dit deel van de beleggingsmarkt wordt het aantal der marktpartijen steeds kleiner. Momenteel is de concurrentie tussen hen nog zeer scherp, maar op de lange termijn zou deze ontwikkeling er toe kunnen leiden, dat de positie der hypothecaire geldgevers, bij voldoende onderling overleg, sterker wordt, indien men er rekening mee houdt, dat de particuliere kapitaalverschaffers, welke vroeger zo'n belangrijke bijdrage leverden bij het verlenen van hypothecair crediet via notarissen, de laatste jaren steeds meer in betekenis afnemen.

Aand. indexcijfers	13 Jan. 1950	20 Jan. 1950
Algemeen	164,3	165,8
Industrie	227,3	227,2
Scheepvaart	151,6	156,3
Banken	135,5	135,5
Indon. aandelen	68,3	70,4

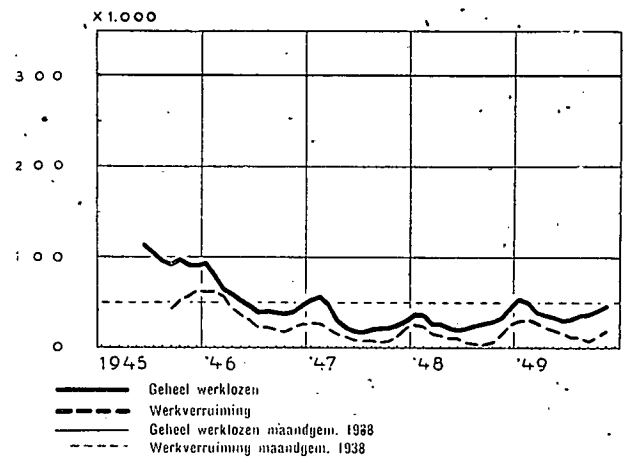
Aandelen	13 Jan. 1950	20 Jan. 1950
A.K.U.	185	184 5/8
Philips	234 1/2	230
Unilever	241	238 1/2
H.A.L.	160	164 1/2
Amsterdam Rubber	155 1/2	158
H.V.A.	164 1/2	167 3/4
Kon. Petroleum	293	295 1/2

Staatsobligaties

2 1/2 pCt N.W.S.	81	81 5/16
3-3 1/2 pCt 1947	98 1/2	98 5/8
3 pCt Invest. certif.	98 7/16	98 7/8
3 pCt Dollarlening 1947	98 7/8	98 11/16

GRAFIEK.

Werkloosheid en werkverruiming in Nederland.

STATISTIEKEN.

NATIONALE BANK VAN BELGIË.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Goudvoorraad	Vorderingen o. h. buitenl. i. v. m. betalingsacc.	Tegred op het buitenland	Handelspapier op België en overheidseffecten	Voorschotten op overheidfondsen	Deel in pasmunt
16 Sept. 1948	28.136	11.042	427	9.986	303	414
15 Dec. 1949	30.893	8.640	1.143	9.594	314	711
22 Dec. 1949	30.723	8.348	1.278	9.953	323	708
29 Dec. 1949	30.605	8.389	1.620	10.650	431	694
5 Jan. 1950	30.568	8.621	1.351	11.512	271	673
12 Jan. 1950	30.313	8.679	1.502	11.144	227	664

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa	Bankbiljetten in omloop	Rekening courant saldi		
				Schatkist	Buitenlandse banken	Totaal
16 Sept. 1948	657	91.729	81.568	22	2.425	6.251
15 Dec. 1949	915	94.789	85.752	861	1.293	4.966
22 Dec. 1949	915	95.123	85.785	1.183	1.317	5.337
29 Dec. 1949	915	96.306	87.113	769	1.373	5.055
5 Jan. 1950	915	96.428	87.841	393	1.279	4.649
12 Jan. 1950	915	95.976	87.181	472	1.192	4.831

ZWEEDESE RIJKSBANK.

(Voornaamste posten in miljoenen kronen).

Data	Metaal		Staatsfondsen		Saldo buitenland	fondsen ter beschikking der staats-schuld	Promessen staats-schuld
	Goud	Overwaarde goud	Eigen	Vreemd			
31 Dec. 1948	839	532	1.544	504	284	94	182
31 Dec. 1949	154	208	3.184	695	281	—	120
7 Jan. 1950	154	207	3.101	687	278	—	120
14 Jan. 1950	154	207	3.037	695	258	—	120

Data	Biljetten in circulatie	Deposito's					Regularisatie-rekening
		Direct opvraagbaar			45 dagen	Buitenlandse banken	
		Totaal	Staat	Banken			
31 Dec. 1948	2.277	875	706	84	230	174	136
31 Dec. 1949	2.287	907	467	361	286	126	176
7 Jan. 1950	2.129	973	428	434	286	107	136
14 Jan. 1950	2.997	1.097	654	366	287	90	136

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegood bij corresp. in het buitenland en buitenlandse bankmiddelen	Voorschotten in rek. crt. (incl. bel.)	Bankbiljetten in omloop
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	153.109	2.744.151
12 Dec. '49	751.086	228.305	507.351	141.466	2.952.700
19 Dec. '49	751.252	207.680	470.128	147.931	2.960.872
27 Dec. '49	751.379	192.813	504.820	168.418	3.035.727
2 Jan. '50	751.544	162.685	560.312	173.823	3.066.403
9 Jan. '50	751.676	164.701	567.568	140.002	3.012.451
16 Jan. '50	882.511	169.314	601.436	154.923	2.977.163
23 Jan. '50	882.647	161.206	620.222	146.890	2.950.440

Saldi in rekening courant

Data	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Geblokkeerde saldo	Saldi van banken in Nederland	Vrije saldi van vreemde banken	Andere vrije saldo
30 Dec. '46						
12 Dec. '49	632.152	656.704	2.122	58.814	445.408	361.261
19 Dec. '49	616.121	601.954	2.119	55.566	445.608	315.099
27 Dec. '49	583.297	610.417	2.003	52.668	450.073	329.379
2 Jan. '50	527.346	610.417	3.184	60.136	484.929	343.158
9 Jan. '50	607.829	610.417	3.179	37.288	481.022	319.343
16 Jan. '50	640.731	624.363	3.225	35.236	492.965	329.323
25 Jan. '50	642.691	624.363	3.226	34.690	469.303	372.877

DE JAVASCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal goud	Vorderingen in vreemd courant betaalbaar	Zilveren tekenmunt en pasmunt	Disconto's en voorschotten op onderpand betaalbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Regering van Indonesië
31 Maart 1947	477.080	35.363	33.256	85.402	255.201
28 Dec. 1949	470.985	87.757	14.712	70.220	1.256.728
4 Jan. 1949	470.985	120.048	14.922	68.307	1.325.025
11 Jan. 1950	470.985	90.711	14.893	67.800	1.471.430

Data	Diverse rekeningen (actief)	Bankbiljetten in omloop	Rekening courant saldi			Diverse rekeningen (passief)
			Van de Regering van Indonesië	Van anderen		
31 Maart 1947	81.527	453.816	—	503.718	101.304	
28 Dec. 1949	30.292	934.860	—	949.491	38.388	
4 Jan. 1950	29.012	931.174	—	1.048.994	39.432	
11 Jan. 1950	39.053	939.233	—	1.161.147	46.049	

Muntbiljettencirculatie per 31 Maart 1947 f 646.830.979.

Muntbiljettencirculatie per 28 Dec. 1949 f 976.340.261.

Muntbiljettencirculatie per 4 Jan. 1949 f 979.069.941.

Muntbiljettencirculatie per 11 Jan. 1950 f 989.173.896,75.

BANK VAN ENGELAND.
(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaalvoorraad	Govt debts and Govt securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept.	Gouden en Zilveren munten
25 Dec. '46	0,2	1.449,1	1.450	1.128,2	22,1	1,3
28 Dec. '49	0,4	1.349,2	1.350	1.321,9	28,4	5,3
4 Jan. '50	0,4	1.349,3	1.350	1.299,3	50,7	5,2
11 Jan. '50	0,4	1.299,2	1.300	1.280,5	19,9	5,3

Data	Govt securities	Other securities		Deposits			
		Disc. and advances	Securities	Totaal	Public accounts	H.M. Treasury Special account	Banken
25 Dec. '46	311,8	13,6	15,8	346,5	10,3	—	278,9
28 Dec. '49	468,4	14,8	21,3	520,0	11,6	97,9	299,2
4 Jan. '50	440,9	23,7	23,4	525,8	19,8	97,9	292,9
11 Jan. '50	482,5	23,2	23,1	535,8	16,7	108,2	298,7

FEDERAL RESERVE BANKS.
(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt securities
	Totaal	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
15 Dec. 1949	23.226	22.672	218	18.169
22 Dec. 1949	23.176	22.622	210	18.583
29 Dec. 1949	23.176	22.622	220	18.789

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt	Member-banks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
15 Dec. 1949	23.520	18.098	393	16.433
22 Dec. 1949	23.633	18.632	103	16.337
29 Dec. 1949	23.589	18.566	99	16.299

DE NEDERLANDSCHE BANK.
Verkorte balans op 23 Januari 1950.

		Activa.	
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	Hoofdbank f	—	5.000,—
	Bijbank	—	
	Agentsch.	6.000,—	
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art 15, onder 4°, van de Bankwet 1948)			
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947			1.600.000.000,—
Voorschotten in rek. crt op onderpand (incl. beleningen)	Hoofdbank f	140.017.304,32	146.890.446,99
	Bijbank	853.914,97	
	Agentsch.	6.019.227,70	
Op effecten enz.			145.622.108,37
Op goederen en celen			1.268.338,61
			146.890.446,99
Voorschotten aan het Rijk (art. 20 van de Bankwet 1948)			—
Boekvoering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947			1.500.000.000,—
Munt en muntmateriaal:			
Gouden munt en gouden muntmateriaal		f 870.859.932,90	
Zilveren munt enz.		11.786.979,16	882.646.912,06
Papier op het buitenland		f 161.250.900,—	
Tegood bij correspondenten in het buitenland		618.864.763,67	
Buitenlandse betaalmiddelen		1.356.956,01	781.427.619,68
Vorderingen in guldens op vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen			368.439.812,43
Belegging van kapitaal, reserves, pensioenfonds en voorzieningsfonds			120.436.838,10
Gebouwen en inventaris			2.000.000,—
Diverse rekeningen			255.461.655,02
			f 5.657.308.284,28

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefonds	15.333.335,71
Bijzondere reserves	61.674.999,18
Pensioenfonds	22.580.843,60
Voorzieningsfonds personeel in tijdelijke dienst	1.499.667,79
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiffen)	69.092.715,—
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgiffen)	2.950.440.300,—
Bankassiaties in omloop	111.384,27
Rekening courant saldo's:	
's Rijks Schatkist	f 642.690.776,11
's Rijks Schatkist bijzondere rekening	624.363.354,26
Geblokkeerde saldo's	3.226.113,06
Saldo's van banken in Nederland	34.690.388,88
Vrije saldo's van vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen	469.302.600,24
Andere vrije saldo's	372.876.771,11
Crediteuren in vreemde geldsoort	2.147.150.003,66
Diverse rekeningen	12.884.614,51
	356.540.420,56
	f 5.657.308.284,28

1) Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen f —

2) Waarvan aan Indonesië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) " 34.259.225,—

Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten " 138.858.902,50

EMISSIES IN 1949.
(Reële bedragen in duizenden guldens).

Maand	Obligaties	Aandelen	Totaal	Waaraan conversies	Uit omzetting van andere belegg. en gebrokkereerd leggoed	Nieuw geld
Jan.	24.914	1.375	26.289	—	24.864	1.425
Febr.	127.490	3.592	131.082	—	43.740	87.342
Mrt	72.444	2.169	74.613	—	57.869	16.744
April	37.642	275	37.917	—	37.642	275
Mei	30.435	3.344	33.779	441	28.442	4.896
Juni	32.884	7.756	40.640	—	32.639	8.001
Juli	21.853	3.463	25.316	155	18.553	6.608
Aug.	13.208	—	13.208	—	13.208	—
Sept.	26.712	330	27.042	—	23.612	3.430
Oct.	12.059	680	12.739	—	11.739	1.000
Nov.	13.404	2.149	15.553	—	11.889	3.664

SPECIFICATIE DER EMISSIES IN AUGUSTUS, SEPTEMBER, OCTOBER EN NOVEMBER 1949¹⁾.

Bedragen in duizenden guldens; koersen en rentevoeten in pCt.

Naam	Bedrag (nominaal)	Koers	Bedrag (reel)	Rentevoet	Looptijd.
Augustus.					
Obligaties.					
<i>Overheid:</i>					
Nederlandse Staatslening 1947 (dollarlening)	1.558	100	1.558	3	38 *)
Investeringscertificaten	11.345	100	11.345	3	19 *)
Beleggingscertificaten	302	101	305	3½	49 *)
<i>Particulieren:</i>					
September.					
Obligaties.					
<i>Overheid:</i>					
Nederlandse Staatslening 1947 (dollarlening)	746	100	746	3	38 *)
Investeringscertificaten	22.518	100	22.518	3	19 *)
Beleggingscertificaten	345	101	348	3½	49 *)
Geeneite Leeuwarden	2.000 ⁴⁾	100	2.000	3	20 *)
<i>Particulieren:</i>					
N.V. Bronswerk, Amersfoort	1.000 ⁵⁾	100	1.000	3½	20 *)
Vereniging „Zoekt het verlorenen“, Rotterdam	100	100	100	3½	20 *)
Aandelen.					
N.V. Zeeuwsche Confectiefabrieken, Middelburg	75	106½	80		
N.V. Chemische Fabriek „Gembo“, Winschoten	200	125	250		
October.					
Obligaties.					
<i>Overheid:</i>					
Nederlandse Staatslening 1947 (dollarlening)	22	100	22	3	19 *)
Investeringscertificaten	10.747	100	10.747	3	38 *)
Beleggingscertificaten	961	101	970	3½	49 *)
<i>Particulieren:</i>					
Wilhelminatoren Exploitiatiemaatschappij N.V., Vaals (winstdelende oblig.)	120	100	120	3	35 *)
Aseptafabriek N.V., Delft	200	100	200	4	10 *)
Aandelen.					
Wilhelminatoren Exploitiatiemaatschappij N.V., Vaals, (aand. B)	30	100	30		
N.V. Gebroeders Naeff, Lochem	500	130	650		
November.					
Obligaties.					
<i>Overheid:</i>					
Investeringscertificaten	11.477	100	11.477	3	19 *)
Beleggingscertificaten	408	101	412	3½	49 *)
<i>Particulieren:</i>					
N.V. Verenigde Glasfabrieken (United Glassworks), Schiedam	1.500 ⁶⁾	101	1.515	3½	20 *)
Aandelen.					
Aanneming-Maatschappij „De Kondor“ N.V., Amsterdam	450	100	450		
N.V. Nationaal Bezit van Aandelen Vereenigde Glasfabrieken, Schiedam	800	105	840		
Nationale Levensverzekering-Bank N.V., Rotterdam	100 ⁷⁾	100	100		
Heybroek-Zélander N.V., Amsterdam	690	110	759		

¹⁾ Aansluitend op de emissiestatistiek in „E.-S.B.“ van 21 September 1949.
²⁾ Versterkte en/of vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing van zekere datum af toegestaan.
³⁾ Versterkte en/of vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing te allen tijde toegestaan.
⁴⁾ Waarvan reeds geplaatst f 700.000 op inschrijvingsvoorwaarden.
⁵⁾ Waarvan reeds geplaatst f 500.000 op inschrijvingsvoorwaarden.
⁶⁾ Waarvan reeds geplaatst f 150.000 op inschrijvingsvoorwaarden.
⁷⁾ f 1.000.000 aandelen, waarop 10 pCt te storten.

Koffieproductie¹⁾.
(in duizenden bags van 132 lbs).

Landen:	Gemiddelde 1935/36 tot 1939/40		1948/49 ²⁾		Voorspelling 1949/50	
	Totaal	Voor export	Totaal	Voor export	Totaal	Voor export
Latijns-Amerika, w.o.:	38.073	31.900	35.588	27.478	32.829	24.589
Brazilië	26.938	22.638	22.348	17.033	19.729	14.414
Columbia	4.452	4.202	6.140	5.000	6.140	5.600
Cuba	425	58	465	— ³⁾	605	— ³⁾
El Salvador	1.091	1.011	1.280	1.190	1.125	1.035
Guatemala	1.002	922	1.140	910	980	750
Haiti	1.538	438	680	485	675	480
Mexico	959	609	1.050	675	950	575
Venezuela	940	740	800	550	800	600
Afrika, w.o.:	2.602	2.315	3.834	3.536	4.088	3.790
Angola	300	273	620	570	735	685
Belgische Congo	320	300	535	510	525	500
Ethiopië	45	263	500	415	510	425
Ivoorkust	250	207	635	585	650	600
Madagascar	537	437	445	395	500	450
Uganda	225	222	518	512	490	484
Azië, w.o.:	2.444	1.647	985	320	995	255
Indonesië	1.961	1.356	400	135	440	100
Oceanië:	101	53	85	30	90	40
Geschat wereld-totaal:	43.220	35.915	40.492	31.364	38.002	28.674
idem, in pCt van 1935/36 tot 1939/40	100	100	93,7	87,3	87,9	79,8

¹⁾ Bron: U.S. Department of Agriculture.
²⁾ schattingen.
³⁾ Uitvoer verboden.

ENIGE INDEXCIJFERS VAN DE INDUSTRIËLE PRODUCTIE IN BELGIË¹⁾.

1938 = 100	Mrt. 1949	Apr. 1949	Mei 1949	Juni 1949	Juli 1949	Aug. 1949	Sept. 1949	Oct. 1949
Algemene index v. d. ind. prod. ²⁾	123	114	114	115	95	102	108	—
Steenkool	106,2	98,5	97,3	95,4	75,8	81,3	84,5	95,8
Cokes	111,9	105,2	104,8	96,2	90,7	86,2	86,3	89,8
Cement	89,7	101,1	102,5	98,0	98,1	101,5	115,8	117,9
Ruw ijzer	196,5	169,1	164,3	152,5	137,2	127,5	131,7	137,1
Ruw staal	245,3	184,5	175,6	167,1	144,4	138,2	145,8	149,6
Afgewerkt staal	235,3	192,6	196,5	182,0	138,0	154,8	146,5	148,8
Afgewerkt ijzer	100,5	80,6	57,9	38,0	7,9	10,8	70,9	89,7
Vlas (spinnerij)	80,5	81,6	83,1	97,1	74,7	88,8	98,3	—
Vlas (weverij)	60,2	52,1	51,5	51,5	46,5	47,3	61,8	—
Katoen (spinnerij)	118,9	105,8	113,6	123,9	90,4	109,8	122,9	—
Katoen (weverij)	130,0	120,6	118,8	119,1	102,7	113,2	125,4	—
Wol (kamwol, spinnerij)	121,2	103,1	109,5	125,4	109,6	139,6	158,9	—
Wol (weverij)	147,5	132,2	128,8	125,5	120,2	132,1	148,5	—
Vlwglas	48,6	41,9	46,5	48,0	45,6	44,4	57,5	—
Holgias	95,8	90,6	88,9	102,4	100,3	96,6	97,6	—
Papier	148,2	139,4	137,3	141,7	117,0	114,7	150,1	—
Margarine	132,8	113,4	96,2	100,1	78,6	104,6	102,0	—
Geraffineerde suiker	66,2	60,6	53,4	50,3	56,1	68,0	73,0	87,8
Sigaren	21,8	63,1	44,8	43,3	38,1	38,9	51,5	55,2
Sigaretten	148,7	88,4	121,5	138,8	131,9	150,8	132,7	128,1

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin“ van het Nationaal Instituut voor de Statistiek; ²⁾ betekent: gegevens ontbreken; gecorrigeerde gegevens zijn cursief gedrukt.
³⁾ Indexcijfer Ministerie van Economische Zaken: 1938 = 100.

DE KOLENPOSITIE VAN BELGIË¹⁾.
(in duizenden tonnen)

Maand	Productie	Afzet	Voorraad aan het einde van de maand
Gem. 1938	2.465	2.336	—
Gem. 1946	2.331	1.897	—
Gem. 1947	2.038	2.021	—
Gem. 1948	2.223	2.192	—
Januari 1949	2.436	2.409	864
Februari 1949	2.331	2.186	1.009
Maart 1949	2.619	2.299	1.329
April 1949	2.428	2.011	1.746
Mei 1949	2.398	1.931	2.214
Juni 1949	2.353	1.885	2.681
Juli 1949	1.869	1.697	2.853
Augustus 1949	2.005	1.914	2.983
September 1949	2.082	2.386	2.680
October 1949	2.361	2.667	2.374

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin“ van het Nationaal Instituut voor de Statistiek.

◆ Diversen ◆

Door omst. ter overn. aangeboden per 15 Febr. of 1 Mrt. a.s. ongem. SERVICE-FLAT, uitzicht Muntplein. Amsterdam, best. uit hall, 2 k., kitchenette, bad, W.C. Huur, incl. tel. en centr. verw. f 185.— p. m. Nadere inl. Bekkering, Weteringschans 66, Amsterdam, Tel. 36006, na kantooruren 32685.

TE KOOP AANGEBODEN:
bij Ommen, op prachtige st., grote villa met plm. 4½ ha. bos en grasland, met garage, enz. Na koop te aanvaarden. Met centr. verw. en koud en warm water; dicht bij station gelegen. Br. onder no. ESB 1626, bur. v. d. blad, postbus 42, Schiedam.

TE KOOP AANGEBODEN:
prachtige *ouderwetse Friese staartklok*, in pr. st., prijs f 150.— Br. onder no. ESB 1627, bur. v. d. blad, Postbus 42, Schiedam.

TE KOOP AANGEBODEN:
prachtige *ouderwetse kist met snijwerk*, prijs f 175.— Br. onder no. ESB 1628, bur. v. d. blad, Postbus 42, Schiedam.

◆ Vacatures ◆

DE N.V. BILLITON MAATSCHAPPIJ

zoekt

EEN ACCOUNTANT

(Niva of Vaga)

voor een leidinggevende contrôle-functie voor haar bedrijven in Indonesië.

Alsmede enkele

ASSISTENT-ACCOUNTANTS

bij voorkeur in het bezit van acte M.O. Boekhouden of diploma M.B.A.

Sollicitaties, uitsluitend schriftelijk, aan de afd. Personeelszaken, Louis Couperusplein 19, Den Haag.

In de leiding van een oud-gevestigde FINANCIËLE INSTELLING (deviezenbank) is plaats voor

EEN BEKWAME KRACHT

reeds in leidende functie werkzaam geweest zijnde en met ervaring van de internationale geld- en effectenhandel.

Brieven met uitvoerige inlichtingen omtrent opleiding en loopbaan onder letter A.K.L. aan Nijgh & van Ditmar, Amsterdam-C.

◆ Beschikbare krachten ◆

ZOekt u een ENERGIEKE MEDEWERKER ?

Ik ben 26 jaar. ongeh., ruime algem. ontw., bezit S. P. D., grote interesse v. Statistiek, Bedr. economie, en psychologie. Veel admin. en enige journalistieke en openbare spreekervaring.

Br. o. no. ESB 1622, bur. v.d. blad, Postbus 42, Schiedam.

Enige jaren bij algemene economische werkzaamheden ingeschakeld

Doctorandus economie

met uitgesproken belangstelling voor Beleggingsvraagstukken, zoekt werkkring bij financiële instelling of particulier.
Br. onder No. ESB 1623, Postbus 42, Schiedam.

The Statist

ESTABLISHED 1878

An Independent Journal of Finance
and Trade

OBJECTIVE APPRAISALS
CONSIDERED JUDGMENT
IMPARTIAL OPINION

Contains most complete range of
British economic and financial statistics
published in any weekly journal

World wide circulation

Annual subscription rate: (post free-
to include all supplements) £ 3:2:6
(fl 33,40)

A Special Supplement on Economic Conditions in The Netherlands was published on January 31 1948. A limited number of this Supplement remain for sale.

LONDON: 51 CANNON STREET, E.C. 4

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.
Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14, Universiteitsstraat, Gent.
Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26,— per jaar; voor België/Luxemburg f 28,— per jaar. te voldoen door storting van de tegenwaarde in Belgische francs bij de Banque de Commerce te Brussel of op haar Belgische postgirorekening no 260.34.

Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,— per jaar.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6). Advertentie-tarief f 0,40 per mm. Contract-larieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.